

KAAMOS, VALO JA SEINÄMAALAUUS

UV-seinämaalauksen toteuttaminen paikkasidonnaisena soveltavana kuvataiteena

Jyrki Tammi
Pro gradu -tutkielma
Lapin yliopisto
Taiteiden tiedekunta
2019

Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Työn nimi: Kaamos, valo ja seinämaalaukset: UV-seinämaalauksen toteuttaminen paikkasidonnaisena soveltavana kuvataiteena

Tekijä: Jyrki Tammi

Koulutusohjelma/oppiaine: Soveltavan kuvataiteen ja luontokuvauksen maisteriohjelma

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 69

Vuosi: 2019

Tiivistelmä:

Tutkimuksen taustalla on ”muraalibuumiksi” kutsuttu ilmiö, jossa on kyse katutaiteen yleistymisestä suomalaisten kaupunkien katukuvassa. Lähestyn katutaiteen ja muraalibuumin ilmiötä soveltavan kuvataiteen näkökulmasta. Paikkasidonnaisilla ja yhteisöllisillä taideprojekteilla on usein merkittävä rooli soveltavaa kuvataidetta käsittelevissä julkaisuissa. Tutkielma on taideperustainen toimintatutkimus julkisen seinämaalauksen toteuttamisesta paikkasidonnaisena taiteena.

Taideperustainen toimintatutkimus etenee syklisesti toistuvien työvaiheiden kautta, yhteistyössä osallistuvan yhteisön kanssa. Taustakartoituksen, dokumentoinnin ja reflektoinnin kautta siirrytään taiteellisiin tuotoksiin ja julkisen teoksen toteuttamiseen. Avaan teosprosessia analysoimalla työskentelyn aikana kerättyä aineistoa ja muistiinpanoja.

Tutkimus on toteutettu Rukan matkailuympäristössä. Olen soveltanut tutkimukseni teososiassa itselleni uutta ultraviolettiväritekniikkaa, joka vaatii seinämaalausteoksen yhteyteen asennettavaa erillistä valaisua. Valaisu on toteutettu yhteistyössä kaupungin yhdyskuntatekniikan työntekijöiden kanssa, ja se tuo seinämaalauksiprojektia osaltaan lähemmäs integroitua ympäristötaidetta. Tutkimustuloksissa korostetaan ultraviolettiväreillä toteutettavan seinämaalaustaiteen teosprosessin yhtymäkohtia paikkasidonnaisen ja integroidun ympäristötaiteen prosesseihin. Tutkimuksen tuloksena on myös pohdinta vastaavanlaisten teosten kehittämismahdollisuuksista sekä uudenlaisten, kuvataidetta, ääntä ja valotaidetta yhdistelevien elämysympäristöjen mahdollisuuksista pohjoisten matkailuympäristöjen kiinnostavuuden lisäämisessä.

Avainsanat: Seinämaalaukset, soveltava kuvataide, taide matkailuympäristössä, muraali, ultraviolettiväri, paikkasidonnainen taide.

University of Lapland, Faculty of Art and Design

Title of pro gradu thesis: Winter's Black Light and Wallpainting: Working on an UV-mural as Site-specific Applied Visual Art

Author: Jyrki Tammi

Degree programme / subject: Applied Visual Arts and Nature Photography

Type of work: pro gradu -thesis

Number of pages: 69

Year: 2019

Abstract:

Site specific and communal art projects often play a significant role in studies about applied visual arts. This thesis is an art-based action research on working on a public mural as site-specific and applied visual art. My own study focuses on mural art and its similarities with site-specific art practices.

Art-based action research proceeds through cycles of work stages, in collaboration with affiliates and participating community. These cycles include background research, documentation and reflection with affiliates, which lead to designs, new artwork and eventually to the final public piece.

The work has taken place at a tourist resort environment in Ruka, Kuusamo. While working on the mural, I am also applying a new technique using ultraviolet paint. The technique requires a separate lighting system to be installed as part of the artwork. This light installment brings the mural closer to a work of integrated environmental art. In conclusion the thesis considers the possibilities of UV-murals as site-specific and integrated art. The study emphasizes the possibilities of integrated art projects as new attractions for tourism in the arctic.

Keywords: Mural, applied visual arts, art and tourism, street art, UV-paint, site-specific art.

SISÄLLYS

1. Johdanto.....	4
2. Soveltava kuvataide, luonto ja matkailuympäristö	
2.1. Soveltava kuvataide ilmiönä.....	6
2.2. Taiteen soveltavan käytön mahdollisuuksista.....	8
2.3. Kuusamon matkailu ja Rukakeskus.....	10
2.4. Taide matkailuympäristössä.....	13
3. Julkinen taide ja paikkasidonnainen taide	
3.1. Seinämaalaustaiteen historia ja muraalibuumi.....	16
3.2. Paikkasidonnainen taide.....	19
3.3. Taiteesta ja ympäristön viihtyisyydestä.....	21
4. Tutkimusmenetelmät	
4.1. Taiteellinen ja taideperustainen tutkimus.....	23
4.2. Taiteen paikan tutkimus.....	25
4.3. Aineisto ja analyysi.....	27
5. Tutkimuksen toteutus	
5.1. Paikan kartoitus.....	29
5.2. Työn aihe maailma	
5.2.1. Aiheet paikkasidonnaisessa taiteessa.....	33
5.2.2. Luonnon vetovoima.....	34
5.2.3. Karhumyytti ja luontokaupungin imago.....	36
5.3. Kaamos, valo ja ultraviolettimaalaus.....	38
5.4. Taustatyöt ja rahoitus	
5.4.1. Keskustelut yhdyskuntatekniikan kanssa.....	42
5.4.2. Teossuunnitelma ja työn aloitus.....	44
5.5. Työskentely teoksen parissa	
5.5.1. Valmistelut.....	46
5.5.2. Luotilangasta vektorigrafiikkaan – maalauksen eteneminen.....	49
5.5.3. Ultraviolettiväri ja valaisu.....	51
6. Teoksen jälkeen	
6.1. Kehittämisenäkymiä.....	55
6.2. Pohdintaa seinämaalauksesta paikkasidonnaisena taiteena.....	57
Lähteet.....	61

1. JOHDANTO

Muraaleja, muraaleja ja uutta katutaidetta kaikkialla! Uusia vaikuttavia maalauksia on ilmestynyt viime vuosina kiihtyvällä tahdilla suomalaisten kaupunkien katukuvaan. Edellä mainittua kehitystä on nimitetty joissain yhteyksissä esimerkiksi ”muraalibuumiksi”. Useat taiteesta kirjoittavat asiantuntijat ovat ihmetelleet, osa kauhistellut, kuinka uusia muraaleja putkahtelee esiin kaikkialle (Kantokorpi 2017, 10; Hannula, 2017, 46). Tämä ilmiö tuntui olevan huipussaan aloittaessani omia maisteriopintojani, eikä se nyt, tätä kirjoittaessani tunnu näyttävän juuri laantumisen merkkejä. Olen taustaltani kuvataiteilija ja aikaisempi taiteellinen tuotantoni koostuu enimmäkseen maalaustaiteesta. Näyttelyteosten tuottamisen ohella myös katutaiteen teosprojektit ovat viime aikoina alkaneet tuntua itselleni mielenkiintoisilta työllistymismahdollisuuksilta. Opiskelujeni aikana olen tuntenut vastustamatonta houkutusta hypätä muraalibuumin vietäväksi ja kokeilla itse ilmiön suomien uusien ansaintamahdollisuuksien hyödyntämistä. Soveltavan kuvataiteen ja luontokuvauksen maisteriohjelmassa toteuttamani pro gradu -tutkielma käsittelee ensimmäistä itse toteuttamaani julkista muraaliprojektiani, sen taustoja ja työskentelyprosessia.

Julkisen taiteen tekijöiksi ovat määräytyneet viime aikoina myös esimerkiksi arkkitehdit ja muotoilijat perinteisten taiteentekijöiden lisäksi. Julkisessa taiteessa on selkeästi nähtävissä tarvetta uudennaisille tilallisille ratkaisuille ja teosprosesseille. Uusissa teoksissa voidaan yhdistellä esimerkiksi muotoilua, perinteistä kuvataidetta ja valotaidetta. Viime vuosina monet taiteilijat ovat tuoneet seinämaalauksiteeseen myös uudennaisista sisältöä, merkitystä ja tarinallisuutta käyttämällä paljaalle ihmissilmälle näkymätöntä tekniikkaa ultraviolettivärien avulla. Ultraviolettivärit saavat teokset hohtamaan pimeässä joko jälkivalaisevan vaikutuksen tai ultravioletivalaistuksen avulla. Toteutan tutkimukseni teososana uudennaisen ultraviolettimaalauksen Rukan matkailuympäristöön. Ultraviolettiväreillä on pohjoisessa mahdollista tuoda seinämaalaukselle lisää näkyvyyttä esimerkiksi kaamosaikana, jolloin seinät ulkotiloissa ovat pitkään pimeässä näkymättömissä. Ultraviolettivärien avulla pimeässä näkyminen on mahdollista ilman koko maalauksen valaisemista voimakkailla kohdevaloilla.

Teosprojektini kohteena on Rukakeskuksen matkailuympäristö. Taide- ja kulttuuripalveluihin liittyvien matkailutuotteiden on todettu kansainvälisesti luovan merkittäviä ansainta- ja työllistymismahdollisuuksia matkailualueilla. Muraaleilla ja seinämaalauksiprojekteilla on todettu esimerkiksi Pohjois-Amerikassa olevan suurta vaikutusta juuri matkailutuloista

riippuvaisten alueiden kiinnostavuuteen ja elinvoimaisuuteen. Pohjois-Suomessa on viime aikoina herätty tutkimaan taiteen ja taiteilijoiden mahdollisuuksia matkailualueiden kiinnostavuuden lisäämisessä, esimerkiksi uudenlaisten elämysympäristöjen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Tutkin työssäni seinämaalausta ja julkista taidetta soveltavana, paikkasidonnaisena kuvataiteena matkailuympäristössä. Työssä on kyse uusien menetelmien löytämisestä sekä henkilökohtaisen työskentelyn että taiteenalan kannalta. Paikkasidonnaiset ja yhteisölliset taideprojektit ovat usein tärkeässä osassa soveltavaan taiteeseen liittyvissä julkaisuissa ja tutkimuksissa. Paikkasidonnaista taidetta käsittelevässä kirjallisuudessa käsitellään usein muraaleja ja katutaiteita osana genreä. Monissa teoksissa muraalit jäävät kuitenkin vähälle huomiolle ja lähes sivuhuomautukseksi. Postmodernin paikkasidonnaisen taiteen tutkimuksessa suurin huomio yleensä keskittyy ympäristötaiteeseen, installaatioihin ja erilaisiin arkkitehtuuriin ja muotoiluelementteihin integroituihin teoksiin. Työskentelyssäni on taideteoksen tuottamisen lisäksi kyse seinämaalaustaiteen teosprosessin tutkimisesta ja sen yhtymäkohdista soveltavaan kuvataiteeseen. Missä määrin soveltavaan taiteeseen liitetyt paikkasidonnaiset taiteentekemisen menetelmät ovat rinnastettavissa muraalien ja katutaiteen tuottamiseen? Tutkimustehtävänä on sekä julkisen teoksen tuottaminen että teosprosessin analysoiminen soveltavan kuvataiteen ja paikkasidonnaisen taiteen kontekstissa.

Seinien maalaamisella ja merkitsemisellä on pitkät perinteet, alkaen esihistoriallisista luola-maalauksista, jatkuen Egyptin hautojen hieroglyfeistä renessanssin freskoihin, poliittisiin muraaleihin, nykyiseen katutaiteeseen ja graffitiin. Muraali-sanaa on pidetty joidenkin taiteentuntijoiden mielestä ongelmallisena, koska sen merkitys on aikojen saatossa muuttunut. Alun perin muraaleiksi on kutsuttu kaikkia seiniin tehtyjä taideteoksia, mukaan lukien mosaiikit ja muut materiaalit. Nykyisen muraalitaiteen yleistymisen myötä nimitys on kaventunut kuvaamaan lähinnä ulkoseiniin tehtyä, koko seinän peittävää, maalaamalla toteutettua teosta (Kantokorpi, 2017, 10–11; Vertanen, 2017). Kirjoittaessani tutkimuksessani muraaleista tai muraalitaiteesta, tarkoitan lähinnä 1800-luvun loppupuolelta alkaen yleistyneitä, suuria ulkoteoksia. Käytän usein myös termiä *seinämaalaus* samasta asiasta, koska seinämaalaus mielletään yleensä laajemmaksi käsitteeksi, johon kuuluvat muraalien lisäksi graffiti ynnä muut tekniikat ja suuntaukset. Tutkimuksen osana toteuttamani teos on kokonsa puolesta rajatapaus, jota voidaan kutsua joko muraaliksi tai seinämaalaukseksi.

2. SOVELTAVA KUVATAIDE, LUONTO JA MATKAILUYMPÄRISTÖ

2.1. SOVELTAVA KUVATAIDE ILMIÖNÄ

Käsittelen tutkimuksessani soveltavaa kuvataidetta sekä yleisesti sen taiteilijoille tarjoamia mahdollisuuksia talouselämän eri sektoreilla, erityisesti matkailualalla. Pohdin myös julkisen taiteen ja kätutaiteen yhtymäkohtia soveltavaan taiteeseen muraali-ilmion tuomien uusien ansaintamahdollisuuksien myötä. Kerron aluksi taustaa soveltavan kuvataiteen ilmiöstä ja siihen johtaneesta kehityksestä postmodernin taiteen kentällä. Soveltavan kuvataiteen käsite on vahvasti sidoksissa paikkasidonnaisen yhteisö- ja ympäristötaiteeseen (Jokela 2013, 12). Soveltavan kuvataiteen juuret ovat postmodernin taideilmaisun murroksessa, joka alkoi vaikuttaa kuvataiteissa 1900-luvun loppupuoliskolla vastavoimana taiteiden ja taide-esineiden arvotuseriaatteiden kaupallistumiselle (Sederholm, 2000, 52), sekä myös taiteentekijän ja -kokijan roolien muutoksessa siirryttäessä modernista taideilmiaisusta nykytaiteeseen (Sederholm, 2000, 9).

Monet postmodernin ja osallistavan taiteen pioneereihin kuuluvat taiteilijaryhmät halusivat kyseenalaistaa käsityksen, jonka mukaan taideteoksen pitäisi olla jotakin konkreettista. Sen sijaan ryhmät esittivät, että taiteella on aina tapahtumaluonne (Sederholm, 2000, 36). Tämä viittaa jokaisen taideteoksen kokemiseen kontekstuaalisena, aina suhteutettuna välittömästi ympäristöön ja tilaan missä teos ja kokija kulloinkin ovat (Sederholm, 2000, 8) Teos ei ole esine, vaan ajatus, joka syntyy katsojan päässä. Tämän ajatuksen mukaan teos voi olla ole-massa, vaikka sitä ei koskaan toteutettaisi. 1950-60 luvuilla yleistyneet taidehappeningit pohjustivat käsitetaiteen syntyä, jonka piirissä taide haluttiin tuoda osaksi arkielämää, ei eristää sitä pelkästään kaupallisten esineiden tuottamiseksi.

Perinteinen ja moderni taidekäsitys nojaa vahvasti käsitykseen taiteilijan roolista fyysisten teosten tuottajana (Jokela, 2013, 13). Taiteen muuttuminen käsitteelliseksi 1960-luvulla vähensi tarvetta tuottaa taidetta pelkästään konkreettisten teosten kautta (Sederholm, 2000, 52). Myöhäismodernismin ja käsitetaiteen myötä myös taiteen ja ei-taiteen raja alkoi muuttua vaikeasti määriteltäväksi. 1970-luvun alussa Georgie Dickie muotoili käsityksen institutionaalista taideteoriasta, jossa taiteen arvo määräytyy sen mukaan, onko teos hyväksytty taidemaailman kontekstissa. Teorian mukaan mitä tahansa esinettä voidaan pitää taiteena, jos se on hyväksytty näyttelyyn tai muulla tavoin julkisesti esitettäväksi (Sederholm, 2000, 17).

Helena Sederholm kirjoittaa kirjassaan ”Tämäkö taidetta?” nykytaiteen syntyä edeltäneestä avantgarden vesittymisestä. Ismeihin ja taideteosten absurdeihin arvotuskäytäntöihin leipäänntyneet kuvataiteilijat alkoivat luoda provokatiivisia ja jopa itseään tuhoavia teoksia. Esi-merkkinä pop-taide, jossa kaupallisen populaarikulttuurin aiheet nähtiin keinona ärsyttää taideyleisöä, jolle näytti 1960-luvun alussa kelpaavan taiteeksi mikä tahansa.

Postmodernismin voidaan nähdä syntyneen jonkinlaisena vastavoimana edellä mainitulle instituutionaaliselle taideteorialle. Postmoderni taide siirtyy gallerioista vaihtoehtoisiin tiloihin ja kadulle ihmisten pariin. Teosten tarkoitus ei ole välittää taiteilijan sielunmaisemaa vaan sysätä vastaanottajassa liikkeelle tunteita ja ajatuksia (Sederholm, 2000, 29). Tämän käsitetaiteen syntyyn liittyvän ajatuksen voisi sanoa ennakoineen soveltavaan kuvataiteeseen liittyvän ”ei-teoslähtöisen” taidekäsityksen kehittymistä

Suomessa tarve uudentlaiselle kuvataidekoulutukselle todettiin 1980- ja 1990-luvulla (Jokela, 2013, 10). Soveltavan kuvataiteen on haluttu haastavan perinteistä Bauhaus-koulukunnan kuvataidekoulutuksen mallia, jossa taide nähdään erillisenä ja autonomisena ilmiönä, muiden yhteiskunnallisten toimijoiden ulkopuolella (Jokela, 2013, 10). Tämä malli on pyrkinyt myös erottamaan modernin taidekäsityksen muista yhteiskunnallisista prosesseista, tieteellisestä tutkimuksesta ja teknologiasta. Modernismin kaudella taide nähtiin riippumattomaksi niin yhteiskunnallisista kuin myös alueellisista ja paikallisista tekijöistä (Jokela & Hiltunen, 2014, 80). Soveltava kuvataide pyrkii avautumaan ympäristöönsä, sosiaalinen ja symbolinen moniäänisyys on osa teoksen sisältöä. Se sijoittuu usein rakennetun ympäristön ja luonnon välitiloihin, ja on suunniteltu paikkaan tunnistetut tarpeet ja sen ehdot huomioiden (Jokela, 2013, 14). Soveltavan kuvataiteen taustalla on ajatus laajentaa nykytaidetta yhteiskunnalliseksi keskusteluksi ja toiminnaksi, joissa keskiössä ovat ihmiset ja yhteisöt ympäristöineen ja paikkoineen. Tavoitteena on kouluttaa moniosaajia, joilla olisi ammattitaitoa työskennellä erilaisten sidosryhmien kanssa ja osaamista hanke pohjaiseen työskentelyyn. (Jokela, 2013, 12.)

2.2. TAITEEN SOVELTAVAN KÄYTÖN MAHDOLLISUUKSISTA

Kysyntä uusille kulttuuri- ja luovan teollisuuden ammattilaisille on lisääntynyt uuden vuosituhannen alussa. Yleisesti kysynnän kasvun voidaan sanoa liittyvän elinkeinoelämän rakenteellisiin muutoksiin, joissa perinteiset alkutuotannon toimialat ja teollisuus ovat menettäneet osuuttaan talouden arvonlisäyksestä kulttuurin toimialoille (Kaunisharju, 2009, 8). Kulttuurin toimialat ovat kasvussa, mutta myös jatkuvassa muutoksessa uusien innovaatioiden ja teknologioiden myötä.

Opetusministeriö on todennut julkaisuissaan, että kulttuurialalle kouluttautuneiden työllistyminen on erityisen vaikeaa, etenkin kuvataiteen alalla ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskuudessa. Esimerkiksi ammattikorkeakouluista viime vuosikymmenellä valmistuneista kuvataiteilijoista on opetusministeriön selvityksen mukaan ollut työttömänä lähes kolmannes. Tästä huolimatta halukkuus taidealojen koulutukseen on ollut kasvussa. On todettu, että kaikille taiteen alalle kouluttautuneille ei yksinkertaisesti riitä palkkatöitä, apurahoja tai muuta tukea taiteen tekemiseen. Esimerkiksi valtioneuvosto on periaatepäätöksessään vuosituhannen alussa nostanut esille taiteen soveltavan käytön mahdollisuuksia taiteilijoiden työllistymiselle ja ansaintamahdollisuuksille. Edellä mainittu kehitys on myös kasvattanut taiteilijoiden omaa halukkuutta työskennellä perinteisen taiteen kentän ulkopuolella. (Liikanen, 2010, 40–41.)

Teknologinen kehitys on merkittävässä osassa erityisesti media-alalla ja joukkoviestinnässä, joka opetusministeriön raportin mukaan kattaa noin puolet kulttuurin arvonlisäyksestä (Kaunisharju, 2009, 8). Media ja erilaisten digitaalisten sisältöjen tuottaminen ovat esimerkkejä kulttuurin aloista, joilla on mahdollisuus hyötyä parhaiten viestinnän nopeasta kehityksestä ja globaalista vuorovaikutuksesta. Edellä mainitusta kehityksestä huolimatta opetusministeriö maalailee vuonna 2009 julkaistussa raportissaan hyviä kehitysnäkymiä myös perinteisten kulttuurin toimialojen, kuten tanssin, teatterin ja kuvataiteen edustajille. Opetusministeriö näkee runsaasti mahdollisuuksia edellä mainittujen alojen ammattilaisille, jotka pystyvät hyödyntämään osaamistaan esimerkiksi matkailuun ja hyvinvointiin liittyvissä palvelutuotteissa ja -konsepteissa (Kaunisharju, 2009, 9).

Tarve uudenlaisen kulttuurin ja taiteen asiantuntijuuden kehittämiseksi on nähtävissä esimerkiksi Opetusministeriön taide- ja taiteilijapoliittisessa ohjelmassa vuodelta 2002, missä huomiota kiinnitetään ennen kaikkea ”taiteen soveltavan käytön myönteisiin mahdollisuuksiin” (von Brandenburg, 2008, 25). Taidetoiminnan hyödyistä on paljon hyviä kokemuksia esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhoitoalalla. Hyviä kohtaamisia on ollut muun muassa vanhus-tenhuollossa, lastensuojelussa, kehitysvammaisten yhteisöissä ja työttömien parissa. Esimerkkinä Helsingin Diakonissalaitoksessa työpajaohjaajana työskennellyt tanssitaiteilija. Ongelmatonta taiteen ja hoivatyön kohtaaminen ei aina kuitenkaan ole. Taiteilijat kokevat usein ennakkoluuloja, vähättelyä ja torjuntaa siirtyessään omalta alaltaan erilaisten ammattilaisten kentälle. Jotkut taiteilijat ovat myös kokeneet, että taiteellisen työn luovuus ja esimerkiksi hoitotyön funktionaalisuus eivät aina kohtaa onnistuneesti. (Liikanen, 2010, 41.)

Opetusministeriön julkaisuissa kerrotaan myös yleistä työhyvinvointia tukevan taidetoiminnan eduista, sekä vapaa-ajalla tapahtuvan taidetoiminnan vaikutuksista työssäjaksamiseen. Vapaa-ajan taidetoimintaa voidaan tukea esimerkiksi verovapaiden kulttuuriseteleiden avulla (von Brandenburg, 2008, 13–15). Terveys- ja hyvinvointivaikutusten lisäksi opetusministeriön ohjelmassa korostetaan myös taiteen ja kulttuuritoiminnan taloudellisia hyötyjä. Ohjelmassa pyritään edistämään kulttuuriteollisuutta, jota von Brandenburg kuvaa markkinoiden toiminnaksi taiteen ja kulttuurin alueilla. Kulttuuritoiminnalla ja esteettisten seikkojen huomioimisella rakentamisessa ja ympäristökysymyksissä vaikutetaan viihtyvyyteen ja kestäväen kehityksen edellytyksiin. Kulttuuriteollisuuden kerrotaan vahvistavan toimintayhteisön, eli myös markkinoiden ja osallistuvien yritysten taloudellista perustaa (von Brandenburg, 2008, 25).

Yhtenä esimerkkinä opetusministeriön julkaisussa käytetään Euroopan Unionin Urban II-ohjelmaa, jonka tavoitteena on ollut taantuvien kaupunkialueiden taloudellinen ja sosiaalinen elvyttäminen sekä kestäväen kehityksen edistäminen. Suomessa, itäisellä pääkaupunkiseudulla. Urban II-ohjelman työkaluina on käytetty muun muassa ympäristö- ja yhteisötai-deprojekteja. Hankkeen keskeisinä tavoitteina yritystoiminnan ja työllisyyden kehittämisen lisäksi oli asumisviihtyvyyden lisääminen sekä uusien yhteistyö- ja palvelumallien kehittäminen osallisuuden lisäämiseksi. (von Brandenburg, 2008, 38–39.)

Edellä mainittu kehitys on osaltaan lisännyt taiteen ja kulttuurin arvostusta liike-elämän ja teollisuuden parissa (Häkkinen & Kylänen, 2007, 8) ja palvelee ajatusta taiteilijasta uudenlaisena monialaisena asiantuntijana, jonka työkenttänä on taiteellinen toiminta

yhteiskunnallisten, teknisten ja kulttuuristen sektorien välitiloissa (Jokela, 2013, 13). Hanna-Liisa Liikanen toteaa kuitenkin opetusministeriön julkaisussa, että taiteilijoiden luovuutta ja työpanosta käytetään vielä valitettavan vähän elinkeinoelämässä ja yritysmaailmassa. Esimerkkinä kuvataiteen ja elinkeinoelämän kohtaamisessa voidaan mainita saksalainen autotehdas, joka on kouluttanut nuoria työntekijöitä grafiikan keinoin hienomotoriikassa ja keskittymiskyvyn parantamisessa. (Liikanen, 2010, 41.)

2.3. KUUSAMON MATKAILU JA RUKAKESKUS

Yksi postmodernin taide- ja taiteilijäkäsityksen muodostumiseen olennaisesti liittyvä käsite on paikkasidonnainen taide. Tutkimukseni teososio on julkinen seinämaalaus, ja tutkin työskentelyssäni muraalien ja julkisen taiteen yhtymäkohtia soveltavan kuvataiteen yhteisöllisiin ja paikkasidonnaisiin työskentelyprosesseihin. Käsittelen tutkimuksessani myöhemmin tarkemmin paikkasidonnaisen taiteen kehitystä ja taiteenalan yhtymäkohtia katutaiteeseen ja uuteen julkiseen taiteeseen. Paikkasidonnaiseen taiteeseen kuuluvat usein paikan fyysisten, sosiaalisten ja kulttuurillisten ulottuvuuksien avaaminen ja kartoittaminen, osana taiteen paikan tutkimukseen liittyvää prosessia. Katson tutkimukseni kannalta tärkeäksi avata teosprojektini ympäristön historiaa ja kulttuurillista kehitystä. Tutkimusprojektini konteksti liittyy Rukakeskuksen matkailuympäristöön. Rukakeskus on matkailukeskus Kuusamossa Pohjois-Pohjanmaalla. Kuusamo ja Ruka sijaitsevat Pohjois-Pohjanmaan maakunnan koillisnurkassa, Venäjän rajan tuntumassa. Kuusamon seutu on historiansa aikana muokkautunut saamelaisen alkuperäisväestön kyläyhteisöistä pohjoispohjanmaalaiseksi talonpoikaispitäjäksi ja myöhemmin, elinkeinorakenteen muuttuessa, kansainvälisesti kiinnostavaksi talviurheiluja luontomatkailukaupungiksi. Rukakeskus taas on aloittanut toimintansa talviurheilukeskuksena, joka on laajentunut historiansa aikana laajoja palveluja tarjoavaksi matkailukaupungiksi.

Tietävästi Kuusamon alueen ensimmäiset asukkaat ovat kuuluneet saamelaiseen alkuperäisväestöön ja asuneet kahdessa Lapin kylässä eli siidassa (Ervasti, 1978, 2). Saamelaisasutuksen aikana nykyisen Kuusamon kunnan alue on kuulunut Kemin Lappina tunnettuun alueeseen. Saamelaisväestö joutui 1700-luvulle tultaessa väistymään suomalaisten uudisasukkaiden tunkeutuessa alueelle ja tuhotessa esimerkiksi kaskenpoltolla alkuperäisasukkaiden mahdollisuudet harjoittaa omaa elinkeinoaan, eli lähinnä poronhoitoa ja metsästystä (Ervasti 1978, 79–89).

Kuusamon kunnan väkiluku on ollut kasvussa kuusikymmentäluvun loppuun saakka, jonka jälkeen se on tasaisesti vähentynyt. Huippuvuotenaan 1968 väkiluku ylsi noin 21000:een (Ervasti, 1978, 767), kun vuonna 2018 lukema on ollut 15 386 (Kuusamo.fi, 2019). Asukasluvun kasvun taittuminen osuu samoihin aikoihin yleisen elinkeinorakenteen muuttumisen kanssa. Vuosien 1950 ja 1970 välillä maa- ja metsätaloudessa toimivien osuus kunnan väestöstä on pudonnut 77 prosentista 45 prosenttiin (Ervasti, 1978, 768). Seppo Ervastian 1970-luvun lopulla kirjoitetussa Kuusamon historiateoksessa ei ole listattuna erikseen matkailua tai majoitus- ja ravitsemispalveluja kunnan elinkeinorakenteeseen. Kirjan lopussa Ervasti mainitsee kuitenkin enteellisesti paikkakunnan odottavan paljon matkailulta, ja nostaa esille Rukan talviurheilukeskuksen sekä kunnassa aluillaan olevan hotelli- ja lomamajarakentamisen (Ervasti, 1978, 768).

Alkuperäisasukkaita ja alueen myöhemmin asuttaneita talonpoikia on aina yhdistänyt tiivis suhde luontoon. Elämä ja elannon hankkiminen pohjoisessa on aina liittynyt maahan, metsään ja runsaisiin kalavesiin. Luonto on iskostunut osaksi kulttuuria, ja väestöstä suurin osa on saanut elantonsa viime sotiin asti maa- ja metsätaloudesta (Ervasti, 1978, 768). Kuusamon seutu on jo saamelaisasutuksen ajoista lähtien sijainnut vilkkaiden Itämerta ja Vienan Karjalaa yhdistäneiden kauppareittien varrella (Ervasti, 1978, 71, 236). Tästä keskeisestä sijainnista kansainvälisten kauppareittien varrella johtuen alueen väestöstä suhteellisen suuri osa on jo historiallisestikin saanut elantonsa palveluista (Kohonen, 1991, 3). Jo 1800-luvulla kuusamolaisien on kerrottu ottavan mieluummin rahansa kaupankäynnistä ja palveluista mieluummin kuin maanviljelyksen parissa uurastamisesta, ja elintason olleen jo noina aikoina naapuripitäjiä korkeammalla tasolla johtuen ennakkoluulottomasta kauppiamiesmentaliteetista (Ervasti, 1991). Tämä varhainen kansainvälistyminen on voinut osaltaan

vaikuttaa alueen kehittymiseen tunnetuksi matkailukaupungiksi, sekä siihen, että väestöstä kasvava osa saa nykyään elantonsa luonnosta myös luontomatkailun kautta.

Kuusamo on kehittynyt sotien jälkeen merkittäväksi matkailukohteeksi erityisesti vaihtelevan ja jylhän luonnon takia (Vasari, 1978, 877). Kuusamon luonto tunnustetaan nykyisin elintärkeäksi vetovoimatekijäksi alueen matkailulle ja elinkeinoelämälle. Kuusamon kunnanvaltuusto on muun muassa antanut 125-vuotisjuhlakokouksessaan juhlallisen julistuksen, jossa se tunnustaa Kuusamon ainutlaatuisen luonnon asukkaiden ensisijaiseksi aineellisen ja henkisen hyvinvoinnin lähteeksi (Kuusamo.fi, 1993).

Ruka on aloittanut toimintansa talviurheilukeskuksena 1950-luvulla. Ensimmäisen laskettelurinteen raivaus aloitettiin alppihiihdon harrastajien toimesta vuonna 1954. Innokkaiden harrastajien urauurtava toiminta johti jo kaksi vuotta myöhemmin Suomen ensimmäisen hiihtokoulun perustamiseen. Vuonna 1957 rinteeseen avattiin ensimmäinen hiihtohissi. (Leikoski, 2005, 9–21.) Rukan maineen leviäminen, lasketteluharrastuksen suosion kasvu ja näistä tekijöistä seurannut tarve majoituspalvelujen kehittämiseen johti kuusikymmentäluvun alussa ensimmäisen hotellin, Rukahovin rakentamiseen (Leikoski, 2005, 33–34). Vuonna 1964 Rukalla järjestettiin ensimmäiset kansainväliset talvikisat (Kurunmäki, 1987, 54).

Seuraava harppaus Rukan rinne- ja majoitusrakentamisessa tapahtui 80-luvun kuumina pörs-sivuosina (Leikoski, 2005, 61–62). Varsinainen lähtölaukaus Rukan matkailualueen kehittymiselle nykyisenlaiseksi matkailukaupungiksi tapahtui vuonna 2004 Rukan alppityylisen kävelykylän rakentamisen alettua. Vuosien 2004-2012 välillä rinne- ja palvelurakentamiseen oli tarkoitus sijoittaa noin 80 miljoonaa euroa (Ylisipola, 2004). Tästä alkoi Rukan matkailualueen kehitys monipuolisia kaupunkimaisia palveluja tarjoavaksi, kansainväliseksi ja ympärivuotiseksi matkailukeskukseksi. Rakentaminen ja uusien palvelujen ja tapahtumien kehittäminen Rukalle on tuntunut kiihtyvän entisestään viime vuosina.

Rukan kasvulla on ollut monia piristäviä vaikutuksia alueen elinvoimaisuuteen. näitä ovat muun muassa Kuusamon lentoaseman kehittyminen kansainvälisen lentoliikenteen vaatimukset täyttäväksi kentäksi, lähialueen maiden hinnannousu ja ympärivuotisten työpaikkojen lisääntyminen (Leikoski, 2005, 59, 64). Rukan hiihtolajien maailmancup-kisat ja niistä seurannut medianäkyvyys ovat osaltaan lisänneet kansainvälisten matkailijoiden

mielenkiintoa Kuusamo kohtaan. Viime aikoina myös Rukalla on huomattu luontomatkailun merkitys kansainvälisten matkailijoiden houkuttelemisessa. Rukalla on käynnistetty luontomatkailun kansainvälistymishankkeita, joilla on pyritty tuomaan Kuusamon luontoa ja ympärivuotisia luontoaktiviteetteja kansainvälisten matkailijoiden tietoon (Ruka.fi, 2019). Viimeaikainen Lapin matkailubuumi on lisännyt entisestään painetta uusiin rakennusprojekteihin majoitustilan ja palvelujen kysynnän kasvaessa. Lapin luontomatkailun kysynnän kasvu on myös luonut tarvetta uudenlaisten luontoelämyksiin perustuvien matkailupalvelujen kehittämiseksi.

2.4. TAIDE MATKAILUYMPÄRISTÖSSÄ

Taiteen ja kulttuuritoiminnan kehittämällä on jo todettu olevan runsaasti monialaisia yhteiskunnallisia hyötynäkökulmia. Esimerkiksi opetusministeriössä on todettu tarve erityisen kulttuuriteollisuuden kehittämiseksi. Kulttuuriteollisuuden kehittämällä tarkoitetaan kulttuurialojen sekä markkinoiden ja talouselämän välisen yhteistyön edistämistä ja edellä mainitusta yhteistyöstä saatavien taloudellisten hyötyjen maksimointia (von Brandenburg, 2008, 25). Opetusministeriö näkee myös matkailualan yhtenä elinkeinona, jolla olisi mahdollisuus hyötyä perinteisten kulttuurin toimialojen, kuten kuvataiteen taitajien tuottamista palvelu- ja elämyskonsepteista (Kaunisharju, 2009, 9). Myös matkailun edistämiskeskus on todennut tarpeita kulttuurimatkailun kehittämiseksi. Matkailun edistämiskeskus painottaa erityisesti ulkomaisille matkailijoille suunnattuja, kulttuurin eri osa-alueita ja luontoa yhdisteleviä matkailutuotteita ja -palveluita (Jokela, Huhmarniemi, Haataja & Hissakainen, 2018, 11). Tämän kaltaisten palvelujen kehittäminen nähdään erityisen tärkeänä Lapin ja Pohjois-Suomen kesämatkailun edistämiseksi. Kansainvälisesti taidematkailua pidetään merkittävänä matkailumuotona, joka luo runsaasti ansainta- ja työllistymismahdollisuuksia matkailualueiden asukkaille. Pohjois-Suomessa on herätty vasta viime aikoina pohtimaan lisääntyvän

matkailun tuoman hyvinvoinnin laajentamista taiteilijoiden ansaintamahdollisuuksiin (Jokela, Huhmarniemi, Haataja & Hissakainen, 2018, 12).

Erilaisten elämysympäristöjen suunnitteleminen on yksi luontomatkailuun liittyvä mahdollisuus, jossa taiteilijat voivat hyödyntää visuaalista osaamista ja ideointikykyä. Matkailun arkkitehtuurissa ja elämysten tuottamisessa on otettava huomioon sekä vaatimukset paikan autenttisuuteen ja alkuperäisyyteen liittyen, että myös matkailijoiden mielikuvat ja odotukset omasta matkastaan. Nämä vaatimukset ovat usein ristiriidassa keskenään. Matkailun kilpailun kiristyessä alueellisesti elämyspalvelujen laatuun ja kestävyYTEEN on kiinnitettävä erityistä huomiota (Huhmarniemi, 2018, 39–40). Lapista löytyy tällä hetkellä useita veistosreittejä ja ympäristötaidereittejä. Vain osassa näistä kokonaisuuksista on suunnittelussa otettu huomioon mahdollinen yhteistyömahdollisuus matkailualan kanssa. Jotkin kohteet ovat tästä huolimatta muodostuneet matkailunähtävyyksiksi, kuten Oranki Art Pellossa (Jokela, Huhmarniemi, Haataja & Hissakainen, 2018, 13). Oranki Art on esimerkki elämysympäristöistä, joilla on matkailun kannalta merkitystä esteettisyyden, viihtyisyyden, markkinoinnin ja ohjelmapalveluiden osana (Jokela & Huhmarniemi, 2018b, 34).

Julkisesta taiteesta ja seinämaalauksista on helppo vetää yhtymäkohtia matkailualueiden kiinnostavuuteen matkailun kannalta. Essi Salonen kirjoittaa Suomen kuvalehdessä kuinka näyttävistä seinämaalauksista muodostuu paikallisia symboleja. Asukkaat kiintyvät niihin, ne lisäävät alueen kiinnostavuutta ja luovat uutta matkailutoimintaa paikkoihin, jotka ovat aikaisemmin jääneet turisteilta huomaamatta. (Salonen, 2018, 44.)

Muun muassa Ronald Lee Fleming on kirjoittanut kuinka muraaleilla pyritään usein tekemään urbaaneista alueista houkuttelevampia juuri matkailutuloja ajatellen. Flemingin mukaan muraalit myös poikkeavat usein muusta, prosenttiperiaatteella tuotetusta julkisesta taiteesta siinä, että ne toteutetaan usein yksityisellä tai säätiöiden rahoituksella (Fleming, 2007, 98–99). Tämän voi nähdä todisteeksi sille, että muraaliprojektien toteuttamisella todetaan yleisesti olevan kulttuurillisten ja esteettisten arvojen lisäksi myös kaupallista arvoa. Viihtyisyyden ja kotipaikkaylpeyden kasvattamisen lisäksi muraaliprojektien todettu usein hyödyttävän yhteisöjä taloudellisesti, erityisesti matkailun kautta. Esimerkiksi Kanadassa Chemainus-niminen 4000 asukkaan kaupunki on nostanut itsensä valtaiseksi turistimagneetiksi mittavan muraaliprojektin avulla jo 1980-luvulla. Chemainus-projekti oli alun perinkin suunniteltu talousvaikeuksissa kamppailevan syrjäisen yhteisön pelastajaksi matkailutulojen avulla. (Fleming, 2007, 99.) Suomessa muraalien talousvaikutuksien hyödyntämisellä on

pitkät perinteet. Suomalaisen muraalitaiteen edelläkävijöinä pidetään Helsinkiin 1800-luvun lopulla maalattuja talojen seiniä peittäneitä mainoskuvia (Salonen, 2018, 42.) Nykyisin seinien maalaaminen mainostarkoituksessa on väistynyt painetun ja digitaalisen ulkomainnan tieltä. Matkailuyritykset voisivat kuitenkin hyötyä seinämaalauksista huomionarvoisina paikallisten kulttuurillisten erityispiirteiden korostajina.

Seiniä maalataan paljon, sekä ammattimaisesti että esimerkiksi koululaisten ja muiden yhteisöjen toteuttamina omina taiteiluprojekteina. Yritykset ovat yleisesti kiinnostuneita muraalien teettämisestä, mutta muraalien arvostus taiteena joissain julkisissa yhteisöissä ja yrityksissä kärsii joskus seinämaalauksen maineesta koululais- ja harrastelijaprojekteina. Jotkin yritykset haluavat seinämaalauksia mutta eivät halua maksaa niiden teettämisestä koska on olemassa mielikuva, että työn voi tehdä myös ilmaiseksi vapaaehtoisvoimin. (Fleming, 2007, 99.) Muuhun julkiseen taiteeseen verrattuna muraalien ammattimaisuus ja niiden arvo on kuitenkin yleensä ensi silmäyksellä todettavissa, myös taiteen kentän ulkopuolelta tulevan katsojan silmissä. Laatu käy yleensä ilmi ammattimaisesti toteutetun muraalin koosta ja teknisestä taidosta työn toteutuksessa. Tekninen taidokkuus yhdistettynä ihmisiin yleensä vetoavaan suureen kuvakokoon tekevät muraaleista vetovoimaisempia tavalliseen mainoskuvaan verrattuna. (Fleming, 2007, 99–100.) Huomioarvon lisäksi muraaleja pidetään kustannustehokkaana taiteen muotona verrattuna muuhun julkiseen taiteeseen, kuten veistoksiin (Salonen, 2018, 44).

Lapin ja Pohjois-Suomen matkailussa on koettu tarvetta uudenlaisten elämisympäristöjen kehittämiseksi matkailualueiden kiinnostavuuden lisäämiseksi. Aikaisemmin mainittu Chemainus-muraalikaupunki on laajuudessaan äärimmäinen esimerkki elämisympäristöstä, joka on luotu seinämaalustaiteen avulla, ja joka on todettu onnistuneeksi paikallisen yhteisön voimaannuttajaksi matkailutulosten lisääntymisen myötä. Lapin matkailussa ei vielä ole suoranaisesti paljoa hyödynnetty muraalien mahdollisuuksia matkailualueiden kiinnostavuuden lisäämisessä. Lähimpänä esimerkkinä mainittakoon Kakslauttasen *Menneen ja tulevaisuuden puu* -ulkoreliefi (2017) (Huhmarniemi & Jokela, 2018, 114).

Yksi arvostelun aihe liittyen muraalien yleistymiseen katukuvassa on ollut kotimaisten tekijöiden vähyys. Arvostelu on suuntautunut erityisesti kotimaisiin katutaideorganisaatioihin, jotka ovat tilanneet paljon ulkomaisia katutaiteilijoita Suomeen toteuttamaan muraaliprojekteja (Salonen, 2018, 42). Esimerkiksi Urban Artin Maikki Rantala mainitsee Emmi Maaranen haastattelussa yhdeksi syyksi tilanteelle suomalaisen katutaiteen kehittymättömyyden

(Maaranen, 2019). Toisin sanoen edistyneitä kotimaisia tekijöitä ei ole tarpeeksi saatavilla. Taustalla voi myös vaikuttaa asenne, jonka mukaan kaukaa tuotu taide on automaattisesti laadukkaampaa kuin kotimainen katutaide, ja ulkomainen tekijä tuo teokselle sinällään jonkinlaista lisäarvoa Suomessa. Tilanteen korjaamiseksi ja kotimaisten taiteilijoiden työskentelymahdollisuuksien parantamiseksi taiteilijoille suositellaan suuntautumista kansainvälistymiseen (Maaranen 2019). Kansainvälistyminen on taiteilijan uralle tärkeää, mutta matkailualueella tuotettavassa taiteessa olisi tärkeää panostaa toimijoiden ja tekijöiden paikallisuuteen. Ilmastokriisin aikana tämä on tärkeää jo matkailun kasvuun liitetyn ympäristökuormituksen vuoksi. Yleisesti kestävän matkailun periaatteisiin kuuluu muun muassa edistää uusia ansaintamahdollisuuksia, jotka hyödyttävät paikallista yhteisöä (Leslie, 2012, 92). Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan taiteilijoiden joukosta löytyy varmasti halua ja osaamista myös seinämaalausten tekemiseen. Paikallisten taiteilijoiden osallistaminen hankkeisiin edistää matkailualueiden elinvoimaisuutta, ja on osaltaan tukemassa kestävästi toteutettua matkailuteollisuutta.

3. JULKINEN TAIDE JA PAIKKASIDONNAINEN TAIDE

3.1. SEINÄMAALAUSTAITEEN HISTORIA JA MURAALIBUUMI

Muraali- sana on taidehistoriallisesti hyvin vanhaa perua. Nimitystä on käytetty esimerkiksi renessanssin aikaisista freskoista (Vertanen, 2017). Muraali- ja seinämaalaustaiteen historian voidaan sanoa ulottuvan kuitenkin kymmenien tuhansien vuosien taakse, esihistoriallisiin luola- ja kalliomaalauksiin. Esihistorialliset, kallioseinämiin piirretyt karkeat eläin- ja ihmishahmot kumpuavat ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta, niissä on tutkijoiden mukaan ollut kyse luonnon kunnioituksesta ja esimerkiksi metsästysonnen tavoittelusta (Malinen, 2011, 75). Seinien maalaaminen ja merkitseminen ei ole siis mikään uusi ilmiö, ja sen voisi jopa kuvitella täyttävän jonkinlaisen alkukantaisen tarpeen oman merkin jättämiselle ympäristöön. Esihistoriallisilla maalauksilla ja nykyisillä liike- ja asuinrakennuksien seiniä peittäväillä muraaleilla voidaan näin ollen sanoa olevan jonkinlainen alkukantainen yhteys.

Historiallisen muraalitaiteen rooli ja asema on kuitenkin vaihdellut suuresti eri aikakausina. Luontosuhdetta kuvastavista merkinnöistä on tultu pitkä matka poliittisiin ja yhteiskunnallisiin seinämaalausteoksiin sekä nykyisen, kansainvälisen ”muraalibuumin” aikakauteen.

Ronald Lee Fleming kirjoittaa teoksessaan *The Art of Placemaking* varhaisen muraalitaiteen roolista vallan korostajana. Varhainen, esihistoriallisia luolamaalauksia edistyneempi muraalitaide on hänen mukaansa toiminut ensisijaisesti valtaapitävien instituutioiden voiman ja vaikutusvallan pönkittäjänä. Esimerkkinä antiikin ylimystön koristemaalaukset sekä myöhemmät, kirkon valtaa kuvastavat sakraali- ja alttarimaalaukset. Myöhemmin muraalitaiteen rooli on ollut toimia myös ruohonjuuritason kulttuurillisten muutosten alullepanijoina ja vauhdittajina, kuten Meksikon vallankumouksellisten seinämaalaustaiteilijoiden työt 1900-luvun alkupuolella. (Fleming, 2007, 97.) Meksikon vallankumoukseen liittyvää muraalitaideä voidaan pitää taiteentuntijoiden parissa ehkä tunnetuimpana seinämaalaustaiteen ilmiönä ja aikakautena (Kantokorpi, 2017, 9).

Meksikolainen muraalikulttuuri voidaan nähdä jopa eräänlaisena alkusysäyksenä postmodernin seinämaalaus- ja katutaiteen kansainväliselle esiinmarssille. Ronald Lee Flemingin mukaan uusi, urbaani muraalitaide ammentaa usein vaikutteensa samoista progressiivisistä poliittisista pyrkimyksistä kuin Meksikon vallankumoustaide. Vallankumouksen aikaan meksikolaisilta taiteilijoilta tilattiin opetusministeriön toimesta jättimäisiä seinämaalauksia, joiden oli tarkoitus valistaa suureksi osaksi lukutaidotonta kansaa vallankumouksen ihanteista ja monikulttuurisuudesta. 1960-luvulla meksikolainen muraalikulttuuri siirtyi luontevasti pohjoiseen Yhdysvaltoihin, etenkin Kaliforniaan, missä kansalaisoikeusliikkeet omaksuivat muraalit yhdeksi kansalaisaktiivisuuden työkaluksi taistelussa sosiaalista epäoikeudenmukaisuutta vastaan (Kantokorpi, 2017, 9–10). Edellä mainitun kansalaisaktiivisuuden innoittamana ilmiö on levinnyt muualle maahan ja viime vuosisadan aikana Yhdysvaltojen suurkaupungit ovat täyttyneet muraaleista (Kantokorpi, 2017, 10). Pohjois-Amerikan suurkaupungeista muraalit rantautuivat ennen pitkää Eurooppaan ja ovat nyt yleistyneet myös Suomessa (Vertanen, 2017).

Muraali-nimitys on käsittänyt alun perin muutkin kuin maalaamalla toteutetut teokset, kuten mosaiikit ja muut materiaalit (Kantokorpi, 2017, 10). Muraali-sanan merkitys on kuitenkin seinämaalaustaiteen yleistymisen myötä kaventunut tarkoittamaan lähinnä ulkotiloihin tehtyä isokokoista, koko seinän peittävää maalausta (Kantokorpi, 2017, 10–11; Vertanen, 2017). Muraalitaide hämärtää rajaa julkisen taiteen ja katutaiteen välillä. Suzanne Lacy

kirjoittaa yleisellä tasolla taideinstituutioiden ulkopuolelle sijoittuvasta ”Uuden genren julkisesta taiteesta” jossa yhteisö voi olla mukana osallistujana, ja joka ottaa kantaa sosiaalisiin ja poliittisiin aiheisiin (Lacy, 1995, 20). Myös urbaanin muraalitaiteen tarkoitus on usein toimia sosiaalisten uudistusten ja yhteisön voimaannuttamisen työkaluina. Ronald Lee Fleming näkee yhteisön voimaannuttamispyrkimykset yhtenä syynä seinämaalaustaiteen suosion kasvulle kaupunkiyhteisöissä. Muraaleilla pyritään luomaan urbaaneista alueista houkuttelevampia esimerkiksi matkailutuloja ajatellen, mutta pyrkimyksenä on myös kasvattaa asukkaiden ylpeyttä omasta asuinympäristöstään (Fleming, 2007, 99).

Muraalien yleistyminen herättää ymmärrettävästi keskustelua ja voimakkaita mielipiteitä puolesta ja vastaan. Ajoittaisesta kritiikistä huolimatta yleinen mielipide tuntuu suosivan katutaidetta. Suomen taiteilijaseura on selvittänyt vuonna 2016 katutaiteen suosiota Suomessa. Selvitysten mukaan yli 70 prosenttia suomalaisista toivoisi lisää katutaidetta omaan kotikaupunkiinsa (Salonen, 2018, 41). Seinämaalaustaiteen yleistyminen herättää ihastelun lisäksi myös arvostelua. Arvostelijoina ovat usein toiset taiteilijat, ei niinkään yleisö (Kantokorpi, 2017, s.12). Otso Kantokorven artikkelin mukaan kritiikkiä herättävät usein teoksen sopimattomuus kohteeseensa tai joihinkin teoksiin liitetty sisällön köyhyys tai näköalattomuus. Vaikka uusi muraalitaiteen ilmiö ja katutaide pohjautuukin Yhdysvaltojen kansalaisaktivismiin ja katutaiteeseen, Suomessa viime aikoina yleistynyt muraalitaide ei ole kovin poliittista. Aiheet kumpuavat sen sijaan paikallisesta historiasta ja ympäristöstä tai esittelevät yleismaailmallisia luonto- ja eläinaiheita (Salonen, 2018, 43). Edellä mainitun kaltaisten teosten tulva antaa myös aiheita kysyä, ovatko teokset oikeaa taidetta vai pelkkää seinien kuvitusta (Salonen, 2018, 42).

Otso Kantokorpi nostaa esille näkemyksen, jonka mukaan uusi muraalitaide edustaa lähinnä tekijöiden pyrkimystä rahastaa uudella suosituilla ilmiöllä, katutaiteen alkuperäisen poliittisen luonteen jäädessä tälle ansaintalogiikalle alisteiseksi (Kantokorpi, 2017, 12). Tämä huoli nousee taiteilijoiden parissa esille myös puhuttaessa soveltavasta kuvataiteesta ja sen pyrkimyksistä parantaa taiteilijoiden ansaintamahdollisuuksia tuomalla taide osaksi talouselämää. Vastarinta kumpuaa taiteen autonomisuuden ja itseisarvoisuuden vakiintuneesta käsityksestä taidepiireissä. Toiminnan, jossa taidetta sovelletaan sen ulkopuolisiin tarkoituksiin, pelätään tuhoavan taiteen kriittisen ominaislaadun (Häkkinen & Kylänen, 2007, s.8–9). Flemingin mukaan yksi muraalien merkittävä tehtävä kaupunkiympäristössä on kuitenkin yhteisön voimaannuttaminen ja viihtyisyyden lisääminen (Fleming, 2007, 97). Tämän

käsityksen mukaan helposti sulatettavat yleismaailmalliset aiheet toimivat muraalitaiteessa, jos teoksen toteutuksessa ja aihemaailmassa on otettu yhteisön toiveet huomioon. Suomessa useat muraaleja tekevät taiteilijat tapaavat paikallisia asukkaita luonnosten kanssa, kysellen kommentteja ennen teoksen toteuttamista (Salonen, 2018, 45). Paikkaan ja yhteisöön liittyvä taustatutkimus on osa perusteellista työskentelyprosessia, jonka tavoitteena on sosiaalisesti ja eettisesti kestävän julkisen taiteen toteuttaminen.

3.2. PAIKKASIDONNAINEN TAIDE

Historiallisesti julkisen taiteen teoksia pidetään yleensä vallan symboleina (Jokela, Huhmar-niemi, Haataja & Hissakainen, 2018, 12). Judith Baca kirjoittaa artikkelissaan *Whose Mon-ument Where* julkiseen taiteeseen usein liitetystä ”Cannon in the Park” -mielikuvasta. Var-hainen julkinen taide on Bacan mukaan mielletty usein monumentaaliseksi muistomerkeiksi, joiden tarkoitus on kertoa menneisyyden saavutuksista ja suurista voitoista. Tätä mielikuvaa edustavat teokset on yleensä tuotu ja tuotettu paikkaan ulkopuolelta, ja niillä ei yleensä ole juurikaan yhtymäkohtia oman aikansa ja paikkansa tarpeisiin ja erityispiirteisiin. (Baca, 1995, 131.) Modernin julkisen taiteen tehtäväksi on alun perin mielletty kaupunkiympäristön somistaminen. Kaupunkiympäristöjen moderneja veistoksia on kuitenkin aina kritisoitu epä-kiinnostaviksi tavallisen ihmisen mielestä, eivätkä julkisen taiteen teokset tarjoa arvosteli-joiden mukaan mitään uutta ympäristöönsä. Modernit veistokset julkisissa tiloissa nähdään usein vain ympäröivän arkkitehtuurin jatkeena tai yksittäisen taiteilijan statuksen pönkittä-jänä.

Perinteisen paikkasidonnaisen taiteen määritelmän mukaisesti taideteoksen paikka on alku-jaan nähty pelkästään alustana, jolle teos asennetaan erillisenä, paikan arkkitehtuuriin kuu-lumattomana monumenttina (Kwon, 2002, 63). Myöhemmin julkisen taiteen on todettu toi-mivan paremmin, mikäli teos kykenee luomaan jonkinlaisen merkityksellisen ”keskustelu-yhteyden” tai vuorovaikutuksen ympäröivän maiseman, arkkitehtuurin tai yleisön kanssa (Kwon, 2002, 67). Toimiva paikkasidonnainen taide edellyttää toteuttajalta paikan

ulottuvuuksia avaavaa kartoitusta ja analyysia. Näissä analyyseissa ovat osana niin ympäristöestetiikkaan kuuluvien aisti- ja tietoperäisten paikan merkitysten tutkiminen kuin myös paikan ja teoksen yleisönä toimivan yhteisön historiaan tutustuminen

Alun perin paikkasidonnainen taide on perustunut fenomenologiseen tai kokemukselliseen ymmärrykseen paikasta. Teosten tehtävä on usein määritelty lähinnä paikan konkreettisten fyysisten ominaisuuksien korostajaksi, tai jonkinlaiseksi niitä yhdisteleväksi esitykseksi. (Kwon, 2002, 3.) Varsinainen paikkasidonnainen taide on lähtöisin 1960-70-lukujen minimalistisesta taiteesta, jossa teokset luotiin usein paikan päällä osaksi museoiden ja gallerioiden näyttelytiloja. Minimalismiin kuuluivat myös taideinstituuttien tiloissa suoritettut performanssit, jotka dematerialisoivat taiteen luonnetta jättäen fyysisen teoksen kokonaan pois luomisprosessista. Monet performanssit tekivät tilasta itsestään teoksen, joka nähtiin pelkänä kriittisenä interventiona taideinstituutioissa vallitsevaa todellisuutta, kuten kaupallistumista vastaan. (Kwon, 2002, 24.)

Paikan tutkimuksen kehittyessä taiteen paikkaa ei ole nähty vain maantieteellisenä sijaintina tai arkkitehtuurin osana. Sen sijaan paikkasidonnainen taide on pyritty monissa tapauksissa mieltämään olennaiseksi osaksi paikan ja yhteisön sosiaalisia verkostoja (Kwon, 2002, 6). Taideteos ei ole ulkopuolelta tuotu esteettinen lisäys, vaan taiteilijan ja yhteistyökumppanien pyrkimyksenä on integroida teos osaksi yhteisöä ja paikan sosiaalisia verkostoja. Urbaania julkista taidetta on edellä mainitun oivalluksen jälkeen muun muassa alettu sisällyttää arkkitehtuuriin ja katukuvan muotoiluun. On todettu, että mitä paremmin julkinen taide sulautuu ympäristön muotoiluelementteihin, kuten penkkeihin, seiniin, portaisiin ynnä muuhun, sitä suurempi on taiteen sosiaalinen merkittävyys. (Kwon, 2002, 69.)

Paikkasidonnainen taide kuuluu olennaisena osana postmodernin taidekäsitteiden muodostumiseen. Modernismin kaudella taiteen tekemisen lähtökohtana on ollut yleensä *tabula rasa*, tyhjä taulu, joka vaatii taiteen tekemistä taiteen vuoksi. Taiteen paikka modernismin jälkeen ei ole aina tyhjä taulu, vaan todellinen paikka, jossa taideteos on tarkoitettu koettavaksi. Teos luo paikkaan erottamattoman suhteen, joka vaatii näkijältä tai kokijalta läsnäoloa tilassa, jotta teoksen täydellinen kokeminen olisi mahdollista. (Kwon, 2002, 12.)

Yhteistä kaikelle paikkasidonnaiselle taiteelle on, että sen avulla halutaan hakea vaihtoehtoisia toimintamuotoja tilanteeseen, joka koetaan epätyytyttäväksi. On olemassa tarve ja halu muutokseen. Paikkasidonnainen taide peräänkuuluttaa kriittistä asennetta kaikkeen tekemiseen. Laajemmin nähtynä se on irtiotto modernin taiteen periaatteisiin,

objektiivisuuteen, universaaliuteen ja seesteiseen puhtauteen. Taiteilija ei ole pelkästään neutraali havainnoija vaan keskellä tapahtumia oleva merkitysten tuottaja ja osallistuja. (Hannula 2004, 19–21) Minimalistista taidetta on seurannut liikkuvien paikkasidonnaista taidetta tuottavien taiteilijoiden esiinmarssi. Taitelijoiden työ ei ole enää sidoksissa studioon tai ateljeeseen, vaan taiteilija kiertää maailmalla eri instituutioiden tai kaupunkien tilaamien projektien parissa. Näihin projekteihin kuuluu usein pitkä oleskelu kohteessa, paikan historian ja fyysisten ulottuvuuksien ja parametrien tutkiminen sekä lukuisat tapaamiset sidosryhmien, kuten kuraattorien, paikallishallinnon ja projektin työryhmien välillä. (Kwon 2002, 46.)

3.3. TAITEESTA JA YMPÄRISTÖN VIIHTYISYYDESTÄ

Millä tavalla taide vaikuttaa ympäristöön ja sen viihtyisyyteen? Ensiksi on hyvä luoda katsaus eri tapoihin, joilla ympäristöä määritellään. Annikka Tapaninen ja kirjoittajakollegat jaottelevat omassa teoksessaan ympäristön sosiaaliseen ympäristöön, terveellisyyteen, palveluihin sekä fyysiseen ympäristöön. Fyysisen ympäristön viihtyisyyteen vaikuttavat muun muassa luonto, rakennettu ympäristö, kulttuuriympäristö ja esteettisyys. (Tapaninen, Kauppinen & Kivinen, 2002, 41.) Ympäristön viihtyisyys liittyy vahvasti yleiseen hyvinvointiin yksilötasolla. Hyvinvoinnin laatua voidaan mitata aineellisena hyvinvointina, johon kuuluvat esimerkiksi varallisuus ja asumisolot. Aineellisen hyvinvoinnin lisäksi hyvinvointiin kuuluu myös sosiaalinen aktiivisuus, mahdollisuus harrastuksiin, itsensä kehittämiseen ja toimintaan luonnossa (Pajukoski, 2002, 56). Hyvältä ympäristöltä edellytetään viihtyisyyttä ja vaihtelevuutta. Rakennetussa ympäristössä erityisen viihtyisäksi koetaan yleensä erilaiset luonnon elementit ja rakenteellisten elementtien vaihtelevuus. (Tapaninen & Kotilainen, 2002, 91.)

Prosenttiperiaatteen edistämishankkeen teettämän kyselyn mukaan 90 prosenttia helsinkiläisistä on sitä mieltä, että katutaide on parantanut asuinalueen viihtyisyyttä (Salonen, 2018,

44). Huomioinarvoista tutkimukseni kannalta on, että Essi Salosen artikkelissa haastatellut ihmiset nostavat erityisesti maisema- ja eläinaiheet muraaleissa tärkeiksi asuinviihtyvyyttä edistäviksi tekijöiksi. Hanna-Liisa Liikanen kirjoittaa opetusministeriön julkaisussa, kuinka rakennettu ympäristö muuttuu ajan kuluessa eikä ihminen aina osaa arvostaa oman lähiympäristönsä arvokkaita piirteitä. Julkaisun mukaan ympäristö myös vaatii pitkäaikaista sekä tavoitteellista hoitoa ja suunnittelua säilyäkseen arvokkaana, elinvoimaisena ja mielenkiintoisena (Liikanen, 2010, 25). Taiteen ja taiteellisen toiminnan voidaan katsoa vaikuttavan suoraan edellä mainittujen sosiaalisen ja fyysisen ympäristön viihtyvyyteen. Hyvän ympäristön luomisessa tarvitaan usein monialaisten ammattilaisten yhteistyötä ja panostusta sekä osaamisen yhteensovittamista erilaisissa yhteisöllisissä projekteissa (Tapaninen & Kotilainen, 2002, 107). Edellä mainitut prosessit ovat yleensä tärkeässä osassa myös soveltavissa kuvataideprojekteissa. Maria Huhmarniemi kuvaa väitöksessään soveltavan kuvataiteen perustuvan pitkälti nykytaiteen projektimuotoisiin, yhteisöllisiin ja paikkasidonnaisiin toimintatapoihin, joissa taiteilija soveltaa osaamistaan ja taiteen menetelmiä taidemaailman ulkopuolisiin tarkoituksiin (Huhmarniemi 2016).

Von Brandenburgin mukaan taide voi auttaa sekä yksilöä että yhteisöä lisäämällä uusien resurssien käyttöönottoa ja vahvistamalla elämänhallintaa (von Brandenburg, 2008, 20). Tässä viitataan taiteellisesta työskentelystä saatavaan voimaantumisen tunteeseen, joka voi edesauttaa myös yhteisön paikkaylpeyttä ja viihtyvyyttä omassa ympäristössään. Samalla sivulla von Brandenburg viittaa Hanna-Liisa Liikasen (2003) väitöskirjaan, jossa kerrotaan taidenautintojen antavan elämään merkityksiä virkistämällä aisteja ja rikastuttamalla elämysmaailmaa.

Arto Haapala kirjoittaa teoksessa *Ympäristö, estetiikka ja hyvinvointi* taideteoksista saatavien kokemusten rakentavan keskeisesti esteettistä hyvinvointia (Haapala, 2015, 35–36). Hän perustaa tulkintansa muun muassa Monroe C. Beardsleyn (1983) esteettisen hyvinvoinnin määritelmiin. Beardsleynlaisessa katsannossa esteettinen hyvinvointi rakentuu suurista taideteoksista ja vaikuttavista luonnonäkymistä saaduista vahvoista kokemuksista. Tämän näkemyksen mukaan tarvitsemme rakennetussa ympäristössä myös taideteoksista saatavia kokemuksia esteettisen hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Liikanen painottaa julkaisussaan myös taide- elämysten ja kokemusten merkitystä ihmisen hyvinvoinnille. Liikanen nostaa esille useita taiteen ja kulttuurielämysten hyvinvointivaikutuksia, kuten taiteellisen ja kulttuuritoiminnan vaikutukset terveyteen ja työkykyyn. Julkaisussa tärkeimmäksi välineelliseksi tekijäksi taiteen hyvinvointivaikutuksissa nousevat kuitenkin taiteesta saatavat

kokemukset, elämykset ja merkitykset omana itsenään, Julkaisu painottaa siis juuri esteettistä hyvinvointia tärkeänä taiteen hyvinvointitekijänä. Taiteella voidaan myös vaikuttaa rakennetun ympäristön, arkkitehtuurin ja sisustuksen vaikutukseen viihtyisämmän elinympäristön luomiseksi (Liikanen, 2010, 25).

4. TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1. TAITEELLINEN JA TAIDEPERUSTAINEN TUTKIMUS

Taiteellisissa tutkimuksissa tavoitteena on yleensä tiedonmuodostus, joka esitetään taiteellisenä tuotoksena tai dokumentteina. Taiteilija-tutkijat kirjoittavat usein taidettaan innoittavista teorioista ennemmin kuin omasta työskentelystään. Taiteellisen työskentelyn avaaminen kirjoittamalla on kuitenkin tarpeellista tutkimuksen kannalta. Taiteellisesta tutkimuksesta puhuttaessa on tärkeää määritellä, onko kyseessä taidetta käsittelevä tutkimus, taiteellinen tutkimus taiteen ulkopuolisista ilmiöistä vai tutkimus taiteellisen työskentelyn käytännöistä. Taidetta tarkastelevat tutkimukset keskittyvät usein taidehistorian ilmiöihin. Taiteellinen tutkimus taiteen ulkopuolisista ilmiöistä on tutkimusta, jossa taide toimii menetelmänä tai tulosten esittämisen keinona. Taiteen tekemistä ja luovaa prosessia käsittelevät tutkimukset ovat taiteilijoiden tekemiä ja toteutettu taidemaailman tarpeisiin. Edellä mainitussa taiteilija-tutkijan taiteellinen työskentely mielletään tutkimukseksi. Taideperustaisessa tutkimuksessa taiteellinen työskentely on yhtenä tieteellisen tutkimuksen menetelmänä tai tulosten julkistamisen välineenä. Taide voi näyttäytyä esimerkiksi aineiston käsittelytavassa. Taideperustainen tutkimus voi olla myös osana monimenetelmäistä tutkimusstrategiaa, esimerkiksi narratiivisen tai toimintatutkimuksen rinnalla. (Huhmarniemi, 2016, 35, 39.)

Taideperustaisella tutkimuksella ei tavoitella täsmällistä tieteellistä dataa, vaan tavoitteena on yleensä tiedonmuodostus jostakin inhimilliseen elämään kuuluvasta asiasta sekä tutkimuksen osallistujien tunteiden, ajatusten ja toiminnan herättäminen. Taideperustaisessa toimintatutkimuksessa taiteellisten produktioiden tuottaminen on toiminnan kehittämisen

menetelmä ja taiteelliset produktiot niihin liittyvine havaintoineen muodostavat tutkimusaineiston. (Huhmarniemi, 2016, 37,45.)

Taideteos voidaan nähdä tutkimustyönä, mutta taiteellinen tutkimusprosessi kuitenkin etenee lineaarisesti ennalta määrätyn kaavan tai prosessin mukaisesti (Barone, 2012, s. 48–49). Taideperustainen tutkimusprosessi etenee toimintatutkimuksen tavoin syklisesti suunnittelun, käytännön toiminnan reflektoinnin, analyysin ja arvioinnin vuorotellessa. Kehittyminen tapahtuu tutkija-taiteilijan omassa työskentelyssä sekä sen vuorovaikutuksessa osallistuvan yhteisön kanssa. Vaikutuksen on mahdollista laajentua toimintasykleittäin raportoinnin ja yhteisön kautta (Kuva 1). (Jokela & Huhmarniemi, 2018a, 14–15.)

Kuva 1. Taideperustaisen toimintatutkimuksen malli mukailleen Timo Jokelan ja Maria Huhmarniemen kuvausta tutkimussyklistä teoksessa *The Lure of Lapland*.

4.2. TAITEEN PAIKAN TUTKIMUS

Taideperustainen, syklinen toimintatutkimus käynnistyy yleensä paikkaan ja yhteisöön liittyvällä kartoituksella, jossa taiteilija tai tutkija tutustuu toimintaympäristöön eri metodeilla (Jokela & Huhmarniemi, 2018a, 14–16). Paikkaan liittyvän yhteisön ja paikallisten toimijoiden osallistaminen taiteen tekemiseen on nähty 1980-luvulta asti toimivana keinona luoda sosiaalisesti vastuullista ja eettiseltä kannalta kestävä julkista taidetta. Vuorovaikutus taiteentekijöiden ja taidemaailman instituutioiden ulkopuolelta tulevan yleisön välillä on nähty tärkeänä tekijänä. (Kwon, 2002, 82–83.) On todettu, että erilaiset yhteisöt vaativat usein erilaisia lähestymistapoja taiteen tekijältä. Taiteilijan rooli yhteistyösuhteissa voi vaihdella kohteesta ja projektista riippuen. Joissain tapauksissa yhteisön rooli voi olla pelkkä teoksen tilaaja, ja yhteisön tarkoitus on jättää taitelijalle suhteellisen vapaat kädet teoksen toteutukseen. Usein yhteisö ja yhteistyökumppanit kuitenkin haluavat aktiivista roolia teoksen ideoinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa. Taiteilijan tulee ottaa huomioon paikan eettinen ymmärtäminen ja kunnioittaminen. tähän tarvitaan riittävän hyvä käsitys paikkaan liittyvästä historiallisuudesta ja toiminnan konnotaatioista (Hannula, 2004, 111). Teoksen paikka voidaan nähdä sekä fyysisenä että sosiaalisena ja poliittisena rakenteena. Paikkaan sidotut teokset arvioivat ja tuovat julki ympäristöönsä liittyviä sosiaalisia ja poliittisia erityispiirteitä. Paikka ja tila voidaan nähdä myös yhtenä paikkasidonnaisen teoksen materiaalina tai työkaluna. (Kwon, 2002, 74–75.) Ajatukseen tilasta ja paikasta taiteen tekemisen välineenä liittyy myös paikallinen yleisö ja yhteisön osallistaminen.

Monet julkisen taiteen tekijät ovat kyseenalaistaneet modernismiin liitetyn taiteen individualismin ja autonomisuuden. Näyttelykeskeistä taiteen tekemisen mallia pidetään kapeakatseisena ja narsistisena käytäntönä, joka tähtää lähinnä taiteilijan oman osaamisen esille tuomiseen (Gablik 1995, 74). Taiteilijan rooli muuttuu siirryttäessä perinteisestä taiteesta soveltavaan taiteeseen, missä taiteilija toimii ideoijana, suunnittelijana ja prosessien käynnistäjänä. Soveltavan ja osallistavan taiteen on kansainvälisestikin todettu jo 1990-luvulla toimivan parhaimmillaan erottamattomana osana paikallisia yhteisöjä ja keinona tuoda vähemmistön ääni kuuluviin (Baca, 1995, 134). Pohjoisessa kulttuurissa soveltavan kuvataiteen yksi tehtävä on alkuperäisen kulttuuriperinnön huomioiminen ja pohjoisen kulttuuri-identiteetin vahvistaminen (Jokela, 2013, 13). Soveltava taide voi olla voimakas työkalu pohjoisen ja

arktisen kulttuuri-identiteetin korostamisessa, jota voidaan soveltaa monenlaisissa yhteisöllisissä taideprojekteissa. Paikkasidonnaisessa taiteessa taiteilijat törmäävät kuitenkin esittämisen ongelmiin (Sederholm, 2000, 172). Paikallisen kulttuurin tai paikan olemuksen esille tuominen voi olla ulkopuoliselle toimijalle haastavaa. Esimerkkinä pohjoista kulttuuri-identiteettiä vahvistavista taideprojekteista voidaan pitää Korinna Korström-Maggan *Duohtavuolta*-näyttelyä, joka kuvaa poromiesperheen arkea perheen itse ottamien, porotaloutta kuvaavien valokuvien avulla (Huhmarniemi & Coutts, 2017, 16).

Paikkasidonnaisen taiteen ja taideopetuksen on todettu edesauttavan kestävän paikallisen kulttuuriperinnön säilyttämistä. Yksi keino korostaa yhteistä kulttuuriperintöä on taiteellinen toiminta tai taideopetus ulkoympäristössä, jossa kyseinen perinne on läsnä fyysisinä ja kulttuurisina ominaispiirteinä (Takala, 2014, 166). Kulttuuridiversiteetin säilymisen kannalta soveltavat, paikkasidonnaiset ja yhteisölliset kuvataideprojektit voivat olla arvokas työväline tutkittaessa paikan luonteen ja paikalliskulttuurille ominaisten elettyjen paikkamerkitysten muuttumista globalisoituvassa maailmassa. Kulttuuriympäristöön ja omaan kulttuuriperimään muodostuu vahvempi suhde löytämällä oma perinne ja ympäristö uudelleen toimien yhdessä taiteen keinoin. (Jokela, 2013, s. 15–18.)

Paikkasidonnaisen taiteen ydin on vuorovaikutus. Paikkasidonnainen taide vaatii aina enemmän kuin yhden tekijän ja osallistujan. Olennaista ovat eri osapuolten väliset suhteet ja se, miten kukin toimintansa määrittelee suhteessa itseensä ja muihin osallistujiin. (Hannula, 2004, 35.) Paikan fyysisten erityispiirteiden tutkiminen voi tapahtua taiteilijan toimesta, ja niillä voi olla merkittävä vaikutus teoksen ideointiin. Kuitenkin myös vuorovaikutus, keskusteluyhteys ja yhteistyö taiteilijan ja yleisön välillä on olennainen osa paikan tutkimusprosessia. Paikkaan liittyvien kätkeytyneiden merkitysten ja paikallisille tärkeiden elettyjen merkitysten löytäminen vaatii kuitenkin syvempää tarkastelua ja analyysiä. Paikkasidonnainen taide voi tuoda esiin unohdettua historiaa, marginalisoituja ihmisryhmiä tai ongelmia ja käynnistää uusien paikkamerkitysten löytämisen kohteista, jotka ovat aikaisemmin jääneet vaille huomiota. (Kwon, 2002, 53.) Ulkopuolisena tämä vaatii perehtymistä yhteisön kollektiiviseen muistiin ja kokemuksiin. Taideteos, joka pyrkii tuomaan yhteisön yhteisen äänen kuuluviin, voi olla haastava toteutettava. Yhteisö voi olla monikulttuurinen tai sisältää muuten monia eriäviä mielipiteitä ja näkökulmia.

Seinämaalauksista puhuttaessa, Ronald Lee Flemingin mukaan, mikään yksittäinen teos ei voi edustaa yhteisön kaikkia mielipiteitä, vaan teokset voidaan nähdä enemmänkin

visuaalisena tallenteena ja todisteena yhteisymmärryksestä yhteisön ja taiteilijan välillä (Fleming, 2007, 103). Katutaiteen teosprosessiin kuuluu usein yhteisön osallistaminen teoksen toteuttamiseen jo suunnitteluvaiheessa (Salonen, 2018, 44–45). Teokseni ympäristössä ei ollut varsinaisesti vakituista asukasyhteisöä, jonka osallistaminen teoksen suunnitteluun ja aihe maailmaan olisi ollut mahdollista. Kerron myöhemmin tutkimuksen kuvauksessani teosprosessin käynnistämiseen liittyvästä taustatyöstä ja työn alulle saamiseen liittyvistä haasteista. Aloittaessani omaa teosprosessiani potentiaalinen yhteistyökumppanini oli kaupungin yhdyskuntatekniikan lautakunta, josta oli vaikea saada kiinnostusta taideprojektien suunnitteluun. Tehtäväkseni jäi teoksen suunnittelu ja sen hyväksyttäminen ylemmillä tahoilla. Omassa paikan tutkimuksessani totesin parhaaksi keskittyä paikan ja alueen historiaan ja kulttuurillisiin erityispiirteisiin tuodakseni ne osaksi teoksen aihe maailmaa.

4.3. AINEISTO JA ANALYYSI

Tutkimustyöhöni kuuluu sekä taiteellinen teososio että kirjallinen tutkimus. Teososiona on julkinen seinämaalaukset, joka toteutetaan osittain ultraviolettiväreillä. Tutkimusmenetelmäni on *Practice as research*-tutkimus, jonka tapaiset taiteelliset tutkimukset käsittelevät yleensä luovaa prosessia ja taiteen tekemistä. Menetelmässä taiteellinen työskentely ymmärretään myös tutkimukseksi (Huhmarniemi, 2016, 35). Taideperustainen toimintatutkimus mielletään laadulliseksi tutkimukseksi, joka sisältää tapaustutkimuksen ja kehitystutkimuksen piirteitä (Jokela & Huhmarniemi, 2018a, 11). Oma positioni tutkimuksen toteuttajana on sekä taiteilijan että tutkijan ja toiminnan kehittäjän rooli. Projektin kautta haluan laajentaa omaa osaamistani seinämaalauksen suuntaan. Haluan kehittää myös omia valmiuksiani osallistua julkisen taiteen projektien suunnitteluun ja toteuttamiseen ympäristön tarpeita ja erityispiirteitä huomioiden. Ultraviolettimaalauksen ja uusien menetelmien tutkiminen on myös hyödyllistä taiteellisen ilmaisuni kannalta. Uskon voivani hyödyntää uutta menetelmää omassa työskentelyssäni muutenkin kuin mahdollisissa uusissa seinämaalauksissa. UV-aktiivisella värillä on mahdollista toteuttaa uudenlaisia tilallisia kokonaisuuksia sekä näyttely- että julkiseen taiteeseen.

Taiteellisissa ja taideperustaisissa tutkimuksissa tutkimuskysymykset eivät ole alusta alkaen aina selkeitä. Työskentely tapahtuu yrityksen ja erehdyksen kautta ja vie usein sivupoluille, jotka voivat tuottaa ennalta-arvaamattomia havaintoja ja oivalluksia. Yhteistä tutkimuksille on, että tuloksiin pyritään työskentelyn ohessa kerätyn aineiston analyysillä ja raportoinnilla. (Jokela & Huhmarniemi, 2018a, 14–16.) Aineistoani ovat omat muistiinpanot ja valokuvat työskentelystä ja teosprosessin valmistelusta, sekä keskusteluista osallistuvien yhteistyökumppanien kanssa. Oma merkityksensä on myös teosta edeltävillä protomaalauksilla, luonnoksilla ja teossuunnitelmilla. Vaikka aineistoa voi pitää ensi silmäykseltä suppealta tutkimusta ajatellen, se käsittelee kuitenkin laajasti paikkasidonnaisen taiteen tuottamiseen liittyviä työskentelyn ja tutkimuksen osa-alueita. Näitä ovat muun muassa yhteistyökuvioiden valmisteleminen, paikkaan ja ympäristöön liittyvä taustatutkimus, työskentelyyn liittyvät käytännön kysymykset sekä uuden menetelmän tuomat haasteet ja mahdollisuudet.

Omassa tutkimuksessani analysoin omaa taiteellista työskentelyäni seinämaalausprojektissa seuraamalla taiteellisen prosessin vaiheita. Yhteistä taiteellisille ja taideperustaisille tutkimuksille on, että niissä taiteellinen käytäntö ja teoreettinen tutkimus kulkevat rinnakkain, ja tutkimusaiheet sijoittuvat laajalle rintamalle taiteeseen, koulutukseen ja yhteisöihin sekä niiden välimaastoon (Jokela & Huhmarniemi, 2018a, 13). Tutkimukseni on taideperustainen toimintatutkimus, jossa kehitän omaa työskentelyäni kirjoittamalla auki työskentelyyn liittyvä hiljaista, jo olemassa olevaa omaa tietämystä sekä uusien menetelmien tuomia oivalluksia. Avaan samalla taiteellisen työskentelyn käytännön prosesseja ja sovellettavaa tietoa uusia vastaavia julkisen taiteen teoksia ajatellen. Teoksia, jotka toteutetaan tilaajan ja paikan tarpeet huomioiden. Tutkimukseni kohde on ympäristö, jossa sekä rakennettu ympäristö ja luonto ovat vahvasti läsnä, ja jossa paikkasidonnaiselle kuvataiteelle on olemassa yhteistyökumppanien kannalta ennalta todettua tarvetta. Paikan, teoksen ja tutkimusympäristön analyysin kannalta merkityksellisiä ovat myös keskustelut yhteistyökumppanien kanssa.

Taiteellinen toimintatutkimus etenee yleensä sykleittäin, joissa vuorottelevat suunnittelu, toiminta, dokumentointi ja reflektointi kanssatoimijoiden kanssa. Toiminnan on mahdollista myös laajentua sykleittäin. Omassa tutkimuksessani työskentely jakautui yksinkertaistetusti kolmeen osaan: Reflektointiin kanssatoimijoiden kanssa, taustatutkimukseen ja valmisteluihin sekä taiteellisiin tuotoksiin. Kerron myöhemmin toiminnan kuvauksessani, kuinka toiminta eteni näiden toistuvien työvaiheiden kautta julkisen seinämaalauksen toteuttamiseen (Kuva 27). Vaikka teoksen onnistuneisuutta voidaan arvioida tutkimustuloksena,

esimerkiksi ympäristön viihtyisyyden kannalta, valmis teos ei kuitenkaan ole analyysin ensisijainen kohde. Raportoinnin ja analysoinnin kohteena on työskentelyprosessi ja tekijät, jotka ovat edesauttaneet teoksen valmistumista ja päätymistä lopulliseen muotoonsa.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1. PAIKAN KARTOITUS

Julkisen taiteen lupaprosessit saattavat monissa kaupungeissa hyvin monimutkaisia ja pitkäkestoisia (Salonen, 2018, 44). Yhteistyökumppanien ja rahoituksen löytäminen taiteilijan oma-aloitteisesti aloittamalle muraliprojektille on usein haastavaa. Minulla ei ollut työtä aloittaessani varsinaista yhteistyökumppania seinämaalausprojektille. Pelkästään tieto, että Ruka-Kuusamon matkailuyhdistys, Rukakeskus ja Kuusamon kaupunki ovat käyneet keskusteluja keinoista piristää Rukan kylän ja stadionin betoniseiniä. Tämän tiedon perusteella päätin tarjota omaa seinämaalausprojektiani johonkin kohteeseen Rukan matkailuympäristössä. Minulla ei ollut tietoa oliko Kuusamon kaupungilla jonkinlaista ennalta määrättyä lupaprosessia julkisille seinämaalauksille. Kysellessäni asiasta sain aluksi ohjeeksi olla yhteydessä Rukakeskuksen sisällöntuottajaan, jonka kanssa sovimme tapaamisen käydäksemme läpi mahdollisia kohteita teosprojektille. Tapaamisessa kiersimme ja kuvasimme seiniä, joiden piristämiseen oli todettu tarvetta. Tässä vaiheessa ei vielä tehty päätöksiä tai suunnitelmia mihin kohteeseen seinämaalauksia olisi hyvä alkaa suunnittelemaan. Yleensä muraliprojektien alulle saattamiseen vaaditaan työsuunnitelmia ja luonnoskuvia näytettäväksi yhteistyökumppaneille (Salonen, 2018, 45). Totesimme että teosprojektin etenemiseen vaadittaisiin todennäköisesti visuaalinen suunnitelma tai luonnos, joka voitaisiin esitellä esimerkiksi Rukakeskuksen johdolle. Saisin itse valita paikan ja toteuttaa teossuunnitelman ennen kuin työille voitaisiin saada minkäänlaista hyväksyntää tai rahoitusta ylemmiltä tahoilta.

Tein ensimmäisen kierroksen jälkeen vielä oman paikan tutkimukseni valokuvaamalla uudelleen ympäristöä ja mahdollisia kohteita teokselle (Kuvat 2–5). Aloittaessani tutkimukseeni liittyvää teosprojektia palasin Rukan matkailukeskuksen vuosien tauon jälkeen. Oli tärkeää tutustua paikkaan uudelleen ilman seuraa, koska Rukakeskukseen liittyi itselleni paljon elettyjä ja koettuja merkityksiä. Topobiografisen paikan tulkinnan mukaan paikat kiertävät auki muistoissa. Paikan luonne yksilön kannalta on muuttuva, yksilö on ajan vallassa ja kokee tilan eri tavalla eri elämänvaiheissa. Koska yksilöt muistavat paikat eri tavoilla, ei ole olemassa kaikille samanlaisia paikkoja (Karjalainen, 2006, 83). Yksilöllisissä paikkakokemuksissa on kyse ilmiöstä, jossa koetut, muistetut ja kuvitellut tapahtumat sulautuvat yhteen ja paikkojen muistelu tukee henkilön omaa identiteettiä (Tapaninen & Kotilainen, 2002, 105–106). Omat muistoni paikasta liittyvät enimmäkseen lapsuuteen ja lasketteluun ja laskettelurinteiden ympärille tehtyihin hiihtoretkeihin. Edellä mainitun topobiografisen tulkinnan mukaan paikan luonne on myös usein muotoutuva. Tämä voi johtua niin ihmisen toiminnasta kuin myös luonnonvoimista ja muutoksiin liittyvistä muistoista ja kokemuksista (Karjalainen, 2006, 84–85). Olen tiennyt ympäristön muuttuneen merkittävästi, mutta en ole päässyt kunnolla toteamaan tilannetta paikan päällä aikaisemmin. Aloitin paikan tutkimukseni ennakkoluulottomasti enkä antanut omien paikkakokemusteni vaikuttaa kuvauskohteiden valintaan. En etsinyt itselleni merkityksellisiä paikkoja, jotka kenties ovat muuttuneet rakentamisen myötä, vaan pyrin tutkiskelemaan ympäristöä täysin tuorein silmin, keskittyen vain mahdollisiin kohteisiin teosprojektille.

Kuva 2: Jyrki Tammi 2018

Kuva 3: Jyrki Tammi 2018

Kuva 4: Jyrki Tammi 2018

Kuva 5: Jyrki Tammi 2018

Kuvat 2-5: Valokuvasin mahdollisen teoksen ympäristöä osana omaa taiteen paikan tutkimusprosessiani.

Rukan kehitys nykyisenlaiseksi matkailukaupungiksi sai alkunsa vuosituhannen alussa massiivisella rakennusprojektilla, jossa nykyisen Ruka Villagen kohdalle alettiin rakentaa alppityylistä kävelykylää ja kauppakeskusta. Uuden keskuksen suunnittelusta vastasi kanadalainen suunnitteluyritys, joka oli toteuttanut aikaisemmin satoja hiihtokeskuksia ympäri maailmaa. (Ylisipola, 2014) Keskuksen suunniteltu ilme aiheutti rakentamisen aikaan runsaasti keskustelua ja arvostelua paikallisen yleisön keskuudessa. Ulkomaisen yrityksen suunnitelmissa ei arvostelijoiden mielestä otettu tarpeeksi huomioon kuusamolaista luontoa ja paikalliskulttuuria. Myöhemmin tutustuessani kuva-aineistooni huomasin, kuinka kaukana nykyinen matkailukeskuksen ympäristö on omista paikkaan aikaisemmin liittämistäni mielikuvista. Omissa eleyissä paikkakokemuksissa tutkimukseni ympäristö näyttäytyy luonnonläheisempänä kuin ympäristö, johon olen tutustunut teosprojektia ajatellen. Paikat, jotka aikaisemmin muistuttivat omissa silmissäni lähes koskemattomalta aarniometsämaisemalta, on nyt rakennettu kaupunkimaiseksi. Muutos on todella merkittävä. On ymmärrettävää, että rakennettu ympäristö ei edusta samoja mielikuvia kuin rakentamaton, luonnonläheinen ympäristö, mutta merkittävää oli, että monia kuvia katsoessani tuntui, että näkymä voisi olla mistä tahansa ulkomaisesta talvimatkailukeskuksesta. Paikan luonne ei mielestäni välittynyt kuvaamistani kohteista. Matkailijat hakevat pohjoisesta usein nimenomaan luonnon rauhaa ja lapin mystiikkaa, mutta edellä mainitut tekijät eivät tuntuneet välittyvän millään tavalla arkkitehtuurista. Oma mielikuvani Rukasta paikkana liittyy lumisiin tykkypuihin. Vaikka lapsuuden muistoissa olevat puut olivatkin kuorrutettu lähinnä tykkilumella,

mielikuva liittyy silti talvisen metsän rauhallisuuteen ja luontoelämyksiin. Nämä pohdinnat vaikuttivat osaltaan työn aiheen muodostumiseen.

Teoksen paikkaa etsiessäni mietin aluksi lähinnä mahdollisimman näkyvää paikkaa. Etsin myös suhteellisen pientä seinää, johon olisi hyvä toteuttaa hillityn kokoinen kokeellinen maalaus, ja jossa olisi jonkinlaiset selkeät raamit maalaukselle. Rukan kylän alueelta ei tuntunut tällaista paikkaa löytyvän helposti. Kylän alueelta ei tuntunut löytyvän seinää, jossa suunnittelemani alle kymmenen neliön maalaus olisi ollut edukseen. Otso Kantokorven Taide-lehden artikkelin mukaan muraaleiksi mielletään nykyisin suurikokoiset, kokonaisia seiniä peittävät maalaukset (Kantokorpi, 2017, 11). Mielestäni rakennusten seinät kylän alueella olisivat vaatineet huomattavasti suuremman maalauksen. Suurempi maalaus tuntui mielestäni liian suurelta urakalta omaa tutkimusprojektiani ajatellen. Valitsin teoksen paikaksi kisastadionin huoltorakennuksen, joka on näkyvällä paikalla kisarinteessä lasketteleville matkailijoille, sekä myös kisaturisteille (Kuva 6). Pidän kisastadionia hyvänä paikkana myös mahdollisen mediahuomion kannalta, jota teos voisi saada maailmancupin kisojen aikaan.

Kuva 6: Jyrki Tammi 2018. Valitsin teossuunnitelmani varten seinän kisastadionin huoltorakennuksen sisäänkäynnin yläpuolella.

5.2. TYÖN AIHEMAAILMA

5.2.1. AIHEET PAIKKASIDONAISESSA TAITEESSA

Modernin taiteen periaatteisiin kuuluu taiteilijan vapaus tehdä taidetta omilla ehdoillaan, vapaana taiteen kentän ulkopuolelta tulevista vaikutteista. Yleisön ja sen vaatimusten ja ennako-odotusten huomioiminen on nähty perinteisesti ilmaisunvapautta ja luovuutta rajoittavana tekijänä (Lippard, 1997, 264). Vaikka paikkasidonnaisen taiteen ideana on murtautua ulos perinteisen taidemaailman raameista kuten museoista ja gallerioista, paikkasidonnainen taide ei ole vapaampaa kuin mikään muukaan taide. Taiteen täytyy huomioida yleisön tarpeet ja halut, rahoittaa itsensä ja pitäytyä budjetissa. Paikkasidonnainen taide on suunniteltu paikkaan tunnistetusta tarpeesta ja sen ehdoista käsin. Paikka, aika ja konteksti avautuvat aina niin poliittisesti, sosiaalisesti kuin maantieteellisestikin. (Hannula, 2004, 68.) Paikkasidonnaisen taiteen tulee ottaa yksilöllisyyden, erityisyyden ja paikallisuuden tarpeet huomioon sekä keskittyä tilaan ja olla siinä läsnä.

Paikkasidonnaisen taiteen työskentelyprosessiin kuuluvat teoksen toteutusta edeltävä tutustuminen paikan sosiaalisiin, yhteisöllisiin ja kulttuurillisiin ulottuvuuksiin sekä fyysisiin erityispiirteisiin. Viitataan esimerkiksi aikaisemmin mainitsemini Flemingin, Hannulan ja Kwonin kirjoituksiin taiteen paikan tutkimuksesta. Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi paikkasidonnaisen taiteen tutkimusprosessiin voi liittyä myös taustatutkimus teoksen aihe- maailmasta (Huhmarniemi & Jokela, 2018, 165).

Paikkasidonnainen julkisen taiteen lähtökohtana on tuoda taide ulos perinteisistä esitystiloi- loista kuten gallerioista ja museoista, sen lähtökohtana tulee aina olla paikan yleisön ja yhteisön huomioiminen (Lippard, 1997, 264). Katutaiteeseen ja muraaleihin liittyy perinteisesti vahvoja mielikuvia teosten poliittisuudesta ja kantaaottavuudesta. Uuden genren julkisessa taiteessa on käsitelty paljon kantaaottavia aiheita kuten rasismi, seksismi, ympäristökysymykset ja vähemmistöjen oikeudet (Lacy 1995, 26–27). Katutaidetta tekevät taiteilijat ovat kuitenkin todenneet, että muraalien ei aina tarvitse olla poliittisia, vaan ne voivat hyödyttää yhteisöä myös helposti lähestyttävien ja yleismaailmallisten aiheiden kautta (Salonen, 2018, 43). Itselläni teoksen aihe- maailman suunnitteluun vaikutti ennen kaikkea halu päästä tekemään teos näkyvälle paikalle. Muraaliprojekteja ”tyhjältä” käynnistettäessä on helpompaa saada yhteisön tuki teokselle, mikäli vältetään herkkiä tai mahdollisesti kiistanalaisia aiheita

(Fleming, 2007, 102). Michelle Kwonin mukaan onnistuneen julkisen taideteoksen tulisi vakuuttaa koko yhteisö helposti sisäistettävällä ja yhteisesti jaetulla idealla tai aiheella (Kwon, 2002, 96). Tiesin aikaisemmasta kokemuksesta, että minkä tahansa julkiseen tilaan tulevan visuaalisen elementin tarjoaminen tilan omistajalle on haastavaa. Edellä mainitun kaltaisen teoksen toteuttaminen olisi hyvä lähtöä aina tilaajan omasta tarpeesta, mutta graduprojektissani jouduin tarjoamaan seinämaalausteosta kiinteistön omistajalle omasta aloitteestani. Tämä huomioon ottaen teoksen aihe maailmaan sopisivat parhaiten edellä mainitut yleismaailmalliset tai yhteisölle helposti lähestyttävät teemat, ei niinkään politiikka tai kantaaottavuus. Kuten olen edellä todennut, luonnon ja paikallisen kulttuurin näkymättömyys Rukan alppityylisessä kävelykylässä on herättänyt keskustelua ja närkästystä paikallisyhteisössä. Halusin seinämaalaukseni aihe maailman kuvastavan paikan ominaispiirteitä ja esimerkiksi matkailuyhteisön toivomia, luontomatkailuun liittyviä mielikuvia paikasta. Pyrin omassa paikkaan liittyvässä taustakartoituksessani selvittämään, minkälaiset tekijät kuvaitsivat parhaiten kuusamolaista luontosuhdetta ja luontomatkailijaa houkuttelevia paikallisia erityispiirteitä.

5.2.2. LUONNON VETOVOIMA

Olen avannut tutkimukseni kontekstia kertomalla Kuusamon historiasta ja matkailun kehityksestä Ruka-Kuusamon alueella. Olen pyrkinyt kertomaan myös luonnon ja luontomatkailun vaikutuksesta alueen elinvoimaisuuteen. Luonto on ollut historiallisesti yksi suomalaisen kansallisen identiteetin tärkeimmistä rakentumistekijöistä. Luonnon kuvauksella on kansallisromanttisessa taiteessa luotu suomalaista kulttuuri-identiteettiä ja pyritty irrottamaan sitä venäläisestä ja ruotsalaisesta vaikutuksesta (Kivi, 2004, s.99). Taiteessa kuusamolaisen luonnon toi ensimmäisenä julkisuuteen Akseli Gallen-Kallela, joka kulki kansallisromanttisen innoituksen vallassa maalaamassa maisemia myös Kuusamon Paanajärvellä (Ervasti, 1991).

Suomalaisia valokuvateoksia selaamalla voi nähdä, miten pohjoista Suomea kuvattiin 1900-luvulla. 1800-luvulla syntynyt Suomen luonnonkauneuden ihailu kalevalaisessa ja topeliainisessa hengessä oli 1930-luvulle tultaessa syvälle juurtunut suomalaiseen sivistyneistöön. I.K. Inhan *Suomi kuvissa* -teoksesta lähtien Lapin ja Peräpohjolan maisemat olivat tärkeässä osassa Suomen maisemia esittelevissä valokuvateoksissa (Eskola 1997, s. 80). Varsinaisia Lappi-aiheisia valokuvateoksia alkoi ilmestyä 1930-luvulta lähtien sekä Suomessa että ulkomailla, samalla kuin Pohjois-Suomea esitteleviä matkakirjoja ja -oppaita alkoi ilmestyä markkinoille (Hautajärvi 2014, s.66). Myös Kuusamon maisemat ja luontonähtävyydet ovat kiinnostaneet sekä kotimaisia että ulkomaisia matkailijoita 1930-luvulta lähtien (Ervasti, 1991). Kuusamon matkailun järjestelmällinen kehittäminen sai alkunsa sotien ja jälleenrakentamisen jälkeen. Paikkakunnalle perustettu matkailulautakunta on alusta asti rakentanut Kuusamon matkailua kahden pääkohteen, Rukan sekä Karhunkierroksen vaellusreitit vaaraan (Ervasti, 1991). Ensin mainittu edusti talvimatkailua, jälkimmäinen kesää.

Kuusamolaiset mieltävät yleisesti paikallisen luonnon ensisijaiseksi voimaannuttavaksi tekijäkseen ja henkisen hyvinvoinnin lähteeksi. Valokuvaaja Meeri Koutaniemi ja toimittaja Reetta Rätty kertovat julkaisussaan *Kahdeksan vuodenaikaa* kahdeksan eri ikäisen kuusamolaisen mietteitä asuinpaikastaan. Kaikkien haastateltujen kertomuksista heijastuu arvostus ja kunnioitus Koillismaalaiseen luontoon. Muualta Kuusamoon muuttaneet kertovat koskettavalla tavalla, kuinka metsät, vedet, vuodenaikojen ja valon vaihtelu ovat tehneet lähtemättömän vaikutuksen ja muuttaneet heidän elämänsä pysyvästi. Muun muassa Kuusamo Nature Photo 2017-festivaalilla esitetty Petteri Saarion *Erämaan lumo: Oulanka ja Paanajärvi: Luonnon Parantava voima* -dokumentti kertoo konkreettisia esimerkkejä paikallisen luonnon terveysvaikutuksista. Inhimillinen näkökulma tuodaan esille kahden naisen kertomuksina luonnon parantavasta voimasta. Kertojien kokemuspöytäkirjaan kuuluvat kertomukset päihitteiden ja väkivallan sävyttämästä parisuhdehelvetistä tai uni- ja keskittymishäiriöistä. Pohjoisen metsäluonnon rauhoittava ja voimaannuttava vaikutus on konkreettisesti auttanut dokumentissa haastateltuja naisia toipumaan traumaattisista kokemuksista. Pohjoinen luonto nähdään elokuvassa herkkänä pyhäkkönä, jota on syytä suojella ja varjella, sekä myös korvaamattomana ja välttämättömänä voimavarana, joka hoitaa ihmisen terveyttä sekä parantaa elämänlaatua. Tutkin mediasta Rukan mainontaa ja Rukan turismia käsitteleviä artikkeleja. Viittaan lähinnä internet-lähteistä löytyviin kuvauksiin pohjoisen Suomen matkailuvalteista ja muun muassa Jari Järviluoman tutkimukseen (2017) Rukan matkailijoista. Moni kotimainen ja ulkomaalainen matkailija hakee pohjoisen luonnosta ennen kaikkea rauhaa ja

hiljaisuutta. Koillismaan, Kainuun ja Metsä-Lapin matkailua mainostavissa kuvissa ylivoimaiseksi ykköseksi tuntuvat nousevan kuvat, joissa on talvinen metsämaisema tykkypuineen. Arvelin edellä mainittua vaikutelmaa korostavan teoksen hyödyttävän pohjoissuomalaisista matkailuympäristöistä. Luminen metsämaisema alkoi muodostua seinämaalaukseni teossuunnitelman pohjaksi.

5.2.3. KARHUMYYTTI JA LUONTOKAUPUNGIN IMAGO

Muinaissuomalaisissa perinteissä karhu ja metsä rinnastetaan toisiinsa. Metsä-sanaa on vienankarjalaisessa runoperinteessä pidetty jopa synonyymisena karhulle, sen väkevimmälle edustajalle. Kun karhu on käynyt talon karjan kimppuun, on puhuttu ”metsän liikkumisesta” (Tarkka, 1994, 59). Karhu-sanan mainitsemista on myös vältelty, koska sen nimen lausumisen on pelätty kutsuvan karhua pahantekoon. Nimen välttelemisen takia suomen kielestä löytyykin suuri määrä karhua tarkoittavia kiertoilmaisuja (Tarkka, 1994, 72.) Myös kuusamolaisesta perinnetiedosta löytyy mainintoja karhun nimen lausumisen vaarallisuudesta. Esimerkiksi Etelä-Kuusamossa sijaitsevan Närängän tilalta kerrotaan tapauksesta, jossa talon isäntä on kironnut karhua nimeltä, ja pian tämän jälkeen lähistöltä on löytynyt lehmä karhun raatelemana (Metsä.fi, 2019). Huomionarvoista muinaisissa karhun ja metsän rinnastavissa uskomuksissa on, että karhua ei pidetä itsessään pahantekijänä, vaan karhun aiheuttamat vahingot johtuvat aina ihmisen omasta toiminnasta tai pahantahtoisen henkilön noitumisesta tai karhun ”nostamisesta” (Tarkka, 1994, 59).

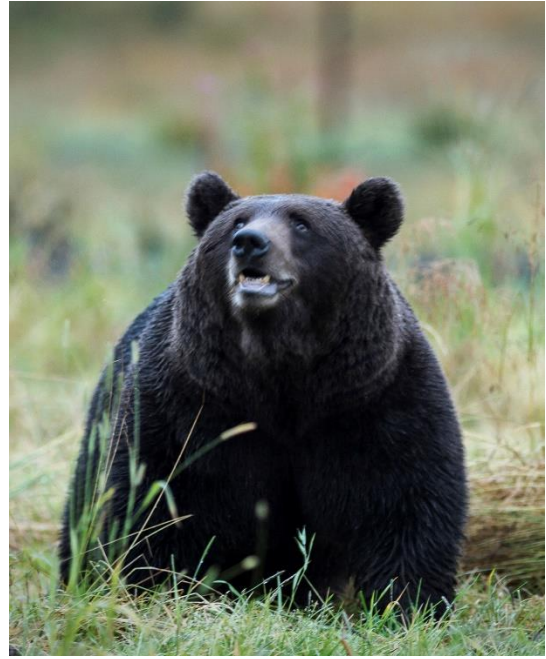
Karhua on pidetty suomalaisessa muinaisuskossa myös ihmisen vertauskuvana ja jumalallisenä toteemieläimenä. Karhumyyttiin kuuluu tarina, jonka mukaan karhu on taivaallista alkuperää oleva olento, joka on laskettu alas maan päälle kulta- ja hopeakätkyessä. Muinaisessa pyyntikulttuurissa karhun metsästys on päätetty karhun peijaisiin, joissa karhun kallo on ripustettu ”karhunkallopelijään”, jonka oksia myöten karhu pääsi palaamaan taivaalliseen syntymäkotiinsa. (Pentikäinen, 1994, 16.)

Halusin tuoda karhun jollain tavalla teoksen aihemaailmaan. Karhu-aihe on ollut pitkään esillä Kuusamon kaupungin markkinoinnissa. Tästä esimerkkinä karhunkierroksen nostaminen jo alkuvaiheessa yhdeksi Kuusamon matkailun kehittämisen kulmakiveksi (Ervasti, 1991). Toinen esimerkki on vuosikymmeniä kestänyt karhujuhla-perinne. Asuessani itse Oulun seudulla itseäni vanhemmat ihmiset ovat muistelleet kuinka Kuusamon karhujuhlat ovat aikoinaan olleet merkittävä festivaali, joka on vetänyt tuhansittain ihmisiä ympäryskunnista aina Oulua myöten. Karhujuhla-perinne on nykyisin hiipunut, ja juhlat on korvattu jokavuotisilla Kuusamon katuruokamarkkinoilla (Koillismaan uutiset, 2018). Karhut ovat tuoneet viime vuosina Kuusamolle kansainvälistä kuuluisuutta Kuusamon suurpetokeskuksen julkaisemien Youtube-videoiden kautta. Tunnetuin kuusamolainen nykytaiteilija on ollut ainakin hetken aikaa Suurpetokeskuksen Juuso-karhu, jonka teoksia on myyty gallerianäytelyissä Helsinkiä myöten (Rautio, 2017). Kaupunki on huomionnut Suurpetokeskuksen työn Kuusamon matkailun ja tunnettuuden edistämiseksi muun muassa pystyttämällä Juuso-karhua ja hoitajaansa Sulo Karjalaista esittävän patsaan Kuusamo-talon edustalle. Kiinnostus karhuihin ei ole tuntunut laantuvan eikä aihetta tunnuta pitävän ”loppuun kaluttuna” vaikka karhua on hyödynnetty Kuusamo-brändissä 1950-luvulta alkaen.

Edellä mainittujen tekijöiden takia teosidean lähtökohdaksi alkoi suunnitelmissani muodostua luminen metsämaisema, maalauksen eläinaiheen teemaksi karhunpesä ja talviuni. Edellä mainitut tekijät voisivat hyvin toimia ilmeisinä symboleina Kuusamon luonnonrauhalle. Projektin yhtenä tehtävänä on tuoda esiin Kuusamon luonnetta luontokaupunkina, myös ulkomaalaisten matkailijoiden keskuudessa. Kävin läpi omia Kuusamo-aiheisia kuviani ja valitsin teossuunnitelmaan alkutalven metsää esittävän kuvan, jossa tykkyä on vasta alkanut kerääntyä puihin (Kuva 7). Halusin teokseen erämaisen tunnelman, jossa olisi enemmän vaihtelevaa aarniometsää kuin pelkkiä mainoksista tuttuja lumen kuorruttamia puita. Metsämaisema matkailukeskuksen aikaisemmin harmaassa betoniseinässä sitoo keskuksen arkkitehtuuria ympäristöönsä ja korostaa keskuksen sijaintia luonnon ja luontoelämysten ympäröimänä paikkana. Karhuaihetta varten valitsin malliksi Osku Tuomisen kuvan opintoihimme liittyvältä karhukuvaustyöpajalta (kuva 8). Kuvan karhun ilme on mielestäni poikkeuksellinen, mielenkiintoinen ja tavallaan humoristinen.

Kuva 7: Jyrki Tammi 2018. Alustavaa teossuunnitelmaa varten valitsemani valokuva.

Kuva 8: Osku Tuominen 2018. Alustavaa teossuunnitelmaa varten valitsemani valokuva.

5.3. KAAMOS, VALO JA ULTRAVIOLETTIMAALAUUS

Vuodenaikojen sekä valon ja pimeyden vaihtelu on yksi pohjoiseen luontoon liittyvä, merkittävä paikallinen erityispiirre. Suurimpana säähän liittyvänä haittapuolena Suomessa asumisessa pidetään yleensä alkutalven pimeitä räntäkelejä. Kuitenkin esimerkiksi monet Meeri Koutaniemen ja Reetta Rädyn *8 vuodenaikaa*-teoksessa haastatellut ihmiset pitävät pohjoisen lumista kaamosaikaa voimaannuttavana ajanjaksona verrattuna Ruuhka-Suomen määrään pimeyteen. Monet ulkomaalaiset turistit saapuvat Pohjois-Suomeen lumen ja talven takia. Usein joulunpyhinä, eli vuoden pimeimpään aikaan. Kaamosaikaan liittyy joitain matkailulle tärkeitä attraktioita, kuten revontulet mutta siitä, onko pimeys itsessään vetovoimainen matkailuvaltti, voidaan olla montaa mieltä. Monille matkailijoille kaamos on joka tapauksessa eksoottinen paikallisen luonnon ominaisuus. Miettiessäni paikallisia luonnon ja

ympäristön erityispiirteitä halusin ottaa omassa teoksessani myös vuodenaikojen vaihtelun sekä kaamoksen ja valoisuuden vaihtelun huomioon. Pohjoisen matkailua hyödyttäisivät uudet ideat ja elämysympäristöt, jotka kääntävät kaamosaikaan mielletyn pimeyden vetovoimatekijäksi ja paikalliseksi voimavaraksi. Yksi kaamosaikaa hyödyntävä taidetapahtuma on vuonna 2017 alkunsa saanut, vuosittain järjestettävä Polar Night Light Festival, jossa Ruka ja Kuusamo valaistaan talvella parin viikon ajaksi korkeatasoisella valotaiteella (Koillissanommat, 2018).

Katutaidetta tekevät nykyään monen ammattiryhmän edustajat, kuten kuvittajat, graafiset suunnittelijat, arkkitehdit sekä tietysti kuvataiteilijat ja taidemaalarit (Salonen, 2018, 42; Maaranen, 2019). Viime vuosina monet taiteilijat ovat tuoneet seinämaalaustaiteeseen myös uudenlaista sisältöä, merkitystä ja tarinallisuutta käyttämällä paljaalle ihmissilmälle näkymätöntä tekniikkaa UV-aktiivisten värien kautta. Ultraviolettivärit saavat teokset hohtamaan pimeässä joko fluorisoivan jälkivaikutuksen tai UV-valaistuksen avulla. Suomessa UV-väreillä toteutettuja muraaleja on toteutettu muun muassa osana Upeart 2017-festivaalia.

Lucy R. Lippard listaa teoksessaan *The Lure of the Local* onnistuneen paikkaan sidotun julkisen teoksen rakennustekijöitä. Yksi tärkeä elementti on jo aikaisemmin mainittu yhteisön huomioiminen teosprosessissa, vähintäänkin palautteen ja informoinnin osalta. Aihemaailman ja tematiikan osalta Lippard muistuttaa, että teoksen tulisi olla yleisölle helposti lähestyttävä ja kytkeytyä aihemaailmaltaan paikan historiaan, tulevaisuudennäkymiin tai paikallisten asukkaiden arkeen. Helposti lähestyttävyyden lisäksi teoksen tulisi Lippardin mukaan olla kuitenkin tarpeeksi monitasoinen ja erityinen herättääkseen vastaanottajan mielenkiinnon, haastaa ajattelemaan ja tarjota mahdollisuus teoksen syvempään kokemiseen. (Lippard, 1997, 286.)

Historiallinen, Meksikon vallankumoustaide edeltävä seinämaalaus mielletään usein passiivisesti koettavaksi koristetaiteeksi. Jo varhaisessa antiikin maalaustaiteessa seinien koristamisen perimmäisenä tarkoituksena on kuitenkin ollut katsojan mielikuvituksen herättäminen kätkeyillä merkityksillä ja esimerkiksi tilavaikutelmaa korostavilla 'silmänkääntötempuilla'. Viemällä katsojan mielikuvitusta kuvan avulla tilasta jonnekin syvemmälle, arkkitehtuurin pinnan taakse (Tybout, 1995, 37–38). UV-värien käyttö jatkaa tätä kätkeytyjen merkitysten perinnettä. Jotkut UV-väreillä maalaavat taiteilijat ovat todenneet käyttävänsä UV-värejä herätelläkseen katsojan mielikuvitusta tuomalla näkyvään maailmaan jotain kätkeytyä ja näkymätöntä. Uuden tekniikan tuoma sisällöllisyys pysäyttää ja haastaa katsojan

tutkimaan ja tekemään omat tulkintansa seinämaalauksesta konkreettisen ja mielikuvituksen rajapintana.

Halusin itse kokeilla ultraviolettiväreillä maalaamista ja tuoda omaan teokseeni tarinallisuutta, joka kytkeytyy karhumyyttiin, pohjoisen luonnon vuodenaikojen sekä valoisuuden ja pimeän vuorotteluun. Ajatellessani muinaisuskoon liitettyä karhun ja metsän rinnastusta ja ”metsän liikkumista” halusin tuoda omaan metsän kuvaani toisen, konkreettisen tason, jossa karhu, mytologinen voimaeläin ja metsän synonyymi on päivävalolla metsän peitossa ja näkymättömissä, tullen esiin vasta hämärässä ja yöllä. Tutkimuksessani on taiteilijantyöni kannalta kyse uuden taiteenlajin ja tekniikan haltuun ottamisesta. Puhun siis julkisen taiteen työskentelyprosessin tutkimisesta ja Ultraviolettiväreillä maalaamisesta, joista kummastakaan minulla ei ennen tutkimuksen aloittamista ollut aikaisempaa kokemusta.

Aloitin työskentelyn materiaalin tutkimuksella. Lähinnä tarkoitukseni oli kokeilla UV-maalin ja tavallisen akryylimaa-
lin sekoittamista, kuinka sekoittaminen vaikuttaa värin UV-
heijastuskykyyn ja voiko harmaasävyisissä kuvissa luoda eri sävyjä käyttämällä pelkästään valkoista akryyliväriä ja UV-aktivoituvaa valkoista väriä. Maalasin työhuoneellani kolme pientä, erillistä maalausta. Aluksi toteutin vaneripohjalle kokeellisen karhumaalauksen, jossa on käytetty pelkästään valkoista akryyliväriä ja valkoista, akryylipohjaista ultravärimaalia. Maalasin maalauksen UV-loisteputken valossa. Ilman UV-valoa, normaalissa valaistuksessa vaneripinnalla on nähtävissä vain valkoista, epätasaista maalipintaa, mutta kun vaneri valaistetaan UV-valolla, karhun hahmo tulee näkyviin. Maalasin kokeeksi myöhemmin toisen vanerimaalauksen, joka esitti pöllöä (Kuvat 9–10).

Kuva 9: Jyrki Tammi 2018

Kuva 10: Jyrki Tammi 2018

Kuvat 9-10: Kuvia ultraviolettimaalauksesta. Sama maalaus ulkona päivänvalossa ja pimeässä valaistuna ultraviolettivalolla

Totesin työskentelyn edetessä, että maalaus olisi mahdollista toteuttaa suunnittelemallani tavalla, yhdistämällä akryyliväriä UV-maaliin. Oikeanlaisen tekniikan löytäminen tuntui aluksi hankalalta, koska UV-väri oli huomattavasti juoksevampaa kuin tavallinen akryyli. Yrityksen ja epäonnistumisen kautta onnistuin kuitenkin saamaan haluamani lopputuloksen. Seuraavaksi olisi syytä varmentaa värin pysyvyys ja säänkesto siinä tapauksessa, että lopullinen maalaus tulisi ulkotiloihin.

Tutkin joitain internet- lähteitä, joissa kerrottiin akryylivärien käyttämisestä seinämaalauksessa. En löytänyt mitään estettä, minkä takia seinämaalauksessa ei onnistuisi käyttämällä akryylipohjaisia UV-värejä betonipintaan. Lähteistä kävi ilmi, että värin pysyminen kannattaisi kuitenkin varmistaa maalaamalla seinään oikeanlainen primeri ennen varsinaista maalausta. Sään kestävyys voi varmistaa maalauksen päälle maalattavalla suoja-aineella.

Toisen demomaalauksen tarkoitus oli testata värin pysyvyyttä ja säänkestoa. Halusin toteuttaa kuvan mahdollisimman haastavalle pinnalle, joten maalasinkin toisen maalauksen epätasaiselle koristekivilaatalle. Toteutin maalauksen samalla tekniikalla kuin karhumaalauksen, ja asetin kivilaatan ulos puuhun, jossa se saisi olla pakkasen armoilla pari kuukautta.

Otin maalauksen huhtikuun lopussa alas ja totesin että kuva loistaa edelleen UV-valossa ja näyttää samalta kuin aikaisemmin. Huomioitavaa että maalauksessa ei ole käytetty primeriä tai pinnoitetta mutta se on säilynyt 2–3 talvikuukautta ulkona moitteettomassa kunnossa. Pidin maalausta myöhemmin koko kesän katolla suorassa auringonvalossa. Kyseinen kesä

oli ennätysellisen helteinen ja aurinkoinen. Otettuani maalauksen pois huomasin UV-värin loisteen heikentyneen huomattavasti. Totesin kokeiluni pohjalta, että akryylipohjainen UV-väri kestää seinässä kylmissäkin olosuhteissa, mutta suora auringonvalo on pahin uhka UV-värin vaikutuksen säilymiselle.

Selvitin myöhemmin seinämaalausten suojaamista UV-säteilyltä, mutta esimerkiksi Tikkurilan maaliasiantuntija oli sitä mieltä, että maalauspintaa ei voi suojata pitkäaikaiselta auringon UV-säteilyltä. Paikka, johon olin suunnitellut seinämaalaustani, oli kesäaikaan suuren osan päivästä suoran auringonvalon alla. Tiesin kokeilujeni perusteella, että UV-värin vaikutus teoksessa tulisi haalistumaan ennen pitkää, mutta kuva tulisi luultavasti loistamaan pimeässä ainakin seuraavaan kesään asti. UV-värin haalistumisen vuoksi teokseni kohdalla oli tärkeää, että maalaus toimisi omana teoksenaan päivänvalossa myös ilman UV-värin vaikutusta. Siksi halusin maalata työni enimmäkseen tavallisilla ja mahdollisimman kestäville akryylipohjaisilla väreillä. UV-värit toisivat perusmaalaukseen lisäsisältöä, joka olisi esillä vain osan vuorokaudesta ja haalistuisi ajan mittaan.

5.4. TAUSTATYÖT JA RAHOITUS

5.4.1. KESKUSTELUT YHDYSKUNTATEKNIIKAN KANSSA

Päätettyäni kisastadionin huoltorakennuksen parhaaksi paikaksi teokselle, olin uudestaan yhteydessä Rukakeskuksen sisällöntuottajaan selvittääkseni jatkoa yhteistyölle ja mahdolliselle rahoituskuviolle. Selvisi että hiihtostadionin rakennukset ovat kaupungin omistamia kiinteistöjä. Näin ollen Rukakeskus ei halunnut ottaa osaa seinämaalausprojektin suunnitteluun ennen kuin teokselle on saatu hyväksyntä kaupungin suunnalta. Aloin selvittää yhteistyökuviota kaupungin kanssa.

Yleisesti kaikelle paikkasidonnaiselle taiteelle vaaditaan kunnan rakennusviranomaisten myöntämä toimenpidelupa tai rakennuslupa. Taidemaalariliiton paikkasidonnaisen taiteen lupaprosesseihin liittyvässä ohjeistuksessa myös suurehkojen julkisivumaalausten mainitaan

vaativan toimenpideluvan myöntämistä. Samassa ohjeistuksessa kerrotaan kuitenkin paikkasidonnaisen taiteen lupakäytäntöjen vaihtelevan suuresti kunnittain. Ohjeistuksen mukaan joissain kunnissa kaikki paikkasidonnainen taide on vapautettu toimenpideluvan piiristä, ja työn aloittamiseen riittää ilmoitus hankkeen käynnistämisestä. Paikkasidonnaisen taiteen suunnittelussa on otettava huomioon, että myös teoksen, joka ei vaadi varsinaista toimenpidelupaa on kuitenkin sopeuduttava omaan ympäristöönsä. Kunnan rakennusvalvontaviranomaisella on oikeus määrätä poistettavaksi teos, joka ei viranomaisten mielestä täytä sille asetettuja vaatimuksia tai on sopimaton ympäristöönsä. (Taidemaalariiliitto, 2019.)

Kysellessäni yleisesti yhteistyötahoja kaupungin suunnalta sain neuvoksi olla yhteydessä rakennustarkastajaan ja kiinteistöpäällikköön, jotka toimivat yhdyskuntatekniikan toimialan piirissä. Otin molempiin yhteyttä esittääkseni suunnitelmani maalausprojektista. Rakennustarkastaja ohjasi minut kiinteistöjohtajan puheille, mutta häntä oli vaikea saada tässä vaiheessa puhelimeen. Yritin sopia sähköpostin välityksellä hänen kanssaan tapaamista esittääkseni teosideaa ja luonnoksia. Kiinteistöjohtaja kävi kuitenkin mieluummin keskustelua sähköpostin välityksellä. Minulla oli alustavat luonnokset ja suunnitelmat teoksesta sähköisessä muodossa, jotka lähetin hänelle katsottavaksi.

Muraaleja rahoitetaan enimmäkseen apurahoilla, kuntien tuella tai ne kuuluvat niin kutsutun prosenttiperiaatteen piiriin, jossa kiinteistöjen rakennuskustannuksiin sisällytetään noin prosentin verran varoja taidehankintoihin (Salonen, 2018, 44). Erityisesti ulkomailla töitä toteutetaan myös yritysten sponsoroimana ja muina yksityisinä tilaustöinä (Fleming, 2007, 100) Muraaleista saatavat palkkiot vaihtelevat Suomessa suuresti ja töitä tehdään myös ilmaiseksi. Joskus harvoin palkkiot voivat ylittää viisinumeroisiin summiin (Maaranen, 2019).

Muun muassa Ronald Lee Fleming on nostanut julkaisussaan esille, kuinka muraalitaide kärsii useissa yrityksissä ja julkisissa yhteisöissä maineesta harrastelija- ja koululaisprojekteina. Tästä kumpuaa usein myös mielikuva, että muraaleista on turha maksaa mitään, sillä työn voi teettää myös ilmaiseksi. (Fleming, 2007, 100.) Lähtökohtaisesti oma toiveeni oli saada työstäni palkkaa, mutta arvelin sen haastavaksi ja jopa epätodennäköiseksi, koska kyseessä oli opiskeluprojekti ja kiinteistö oli kaupungin omistama. Kaupungin kiinteistöpäällikkö mainitsikin jo ensimmäisissä viesteissään teosprojektia koskien, että hankkeesta ei saa koitua mitään kustannuksia kaupungille. Tämä tapahtui ennen kuin itse olin ottanut rahoituskysymystä esille. Yhdyskuntatekniikan tulee toimia aiemmin laaditun budjetin raameissa ja kiinteistöpäällikön mukaan seinämaalausteokselle ei ole olemassa varattuja määrärahoja.

Rahoituksen saaminen yhdyskuntatekniikan toimialan kautta vaikutti täten aika lailla mahdolltomalta. Ensimmäisissä keskusteluissa kaupungin kiinteistöpäällikön kanssa kävi selväksi, että kaupunki on periaatteessa valmis kannattamaan seinämaalauksen toteuttamista kaupungin omistamaan kiinteistöön. Projektin eteneminen tuntui tässä vaiheessa kuitenkin epätodennäköiseltä.

Esittelemissäni suunnitelmissa seinämaalauksen oli esitetty toteutettavaksi stadionin huoltorakennukseen. Ensimmäisissä keskusteluissa kaupungin kanssa kävi ilmi, että huoltorakennukseen kohdistui Rukan stadionin kehittämishankkeeseen liittyviä remontti- tai purkupaikeita. Näiden kehittämissuunnitelmien vuoksi seinämaalausteosta ei voisi sijoittaa suunnittelemani paikkaan. Tämän tiedon jälkeen teosprojekti oli jonkin aikaa jäissä miettiessäni vaihtoehtoja sijaintia teokselle.

5.4.2. TEOSSUUNNITELMA JA TYÖN ALOITUS

Miettiessäni toista sijoituspaikkaa teokselle työstin teossuunnitelmaa eteenpäin. jatkoin teossuunnitelman tekemistä pohjana kuva stadionin huoltorakennuksen seinästä, vaikka teos olisi kaupungin mukaan tässä vaiheessa pitänyt toteuttaa johonkin toiseen paikkaan. Pidin alkuperäisestä teossuunnitelmasta kiinni koska kyseinen seinä oli alueen kohteista paras sellä teossuunnitelman esittämistä varten. Maaliskuun aikana koostamassani suunnitelmassa oli siis kyse rukan stadionin huoltorakennukseen maalattavasta luontoaiheisesta seinämaalauksesta, jossa on mukana talvinen metsämaisema ja karhu. teoksen työnimeksi muodostui *Talviuni*. Suunnitelmassa oli mukana kuvia talvella maalaamistani UV-demomaalauksista sekä pdf-jossa esiteltiin kisakeskuksen seinä nykyisessä tilassaan ja esitys tulevasta maalauksesta, siitä miltä se voisi näyttää eri valaistuksissa (Kuvat 11–14).

Kuva 11: Jyrki Tammi 2018

Kuva 12: Jyrki Tammi 2018

Kuva 13: Jyrki Tammi 2018

Kuva 14: Jyrki Tammi 2018

Kuvat 11-14: Kuvia kasvatus- ja sivistyslautakunnalle laaditun esityksen liitteenä olleesta teosuunnitelmasta.

Keskustelin huhtikuussa Kuusamo-opiston rehtorin Kari Kantolan kanssa muraliprojektistani. Totesimme että yhdyskuntatekniikan lautakunta ei ehkä ole oikea yhteistyökumppani hankkeen eteenpäin viemiseen. Projektin voisi sen sijaan edetä paremmin kasvatus- ja sivistyslautakunnan tuella. Laadin huhtikuussa teosuunnitelmani pohjalta Kuusamo-opiston rehtori Kari Kantolan kanssa esityksen Kuusamon kasvatus- ja sivistyslautakunnalle seinämaalausteoksen toteuttamisesta Rukakeskuksen alueelle. Kääntymisen kasvatus- ja sivistyslautakunnan puoleen muodostui käännekohdaksi teosprojektin onnistumisen kannalta. Esitys käsiteltiin lautakunnan istunnossa, ja teosuunnitelma sai kuulemani perusteella hyvän vastaanoton. Hain teokselle Kuusamon kaupungin kulttuuriavustusta huhtikuussa 2018. Minulle myönnettiin 800 € avustus työn toteuttamiseen.

Kesäkuussa keskustelin sivistystyön lautakunnan puheenjohtaja Erkki Hämäläisen kanssa seinämaalausprojektista. Kävi ilmi, että kaupungin suunnitelmat kisakeskuksen suhteen

olivat muuttuneet ja rakennukseen ei toistaiseksi kohdistunut purku-uhkaa. Sain puheenjohtajalta luvan aloittaa seinämaalauksen suunnittelemisen alkuperäisen suunnitelman mukaiseen paikkaan.

5.5. TYÖSKENTELY TEOKSEN PARISSA

5.5.1. VALMISTELUT

Paikkasidonnaiseen taiteen teosprosessiin kuuluu yleensä paikan ulottuvuuksia avaavaa kartoitusta ja paikkaan kulttuurisiin ominaispiirteisiin tutustumista. Judith Bacan mukaan onnistuneen paikan huomioonottavan taiteen yksi kriteeri on, että se on ainakin jossain määrin toteutettu yhteistyössä paikkaan liittyvän yhteisön kanssa (Baca, 1995, 286). Soveltavaan taiteeseen liittyville paikkaan sidotuille ympäristö- yhteisö ja integroiduille taideprojekteille yleistä on, että taiteilijan rooli prosesseissa voi vaihdella suuresti. Taiteilija voi toimia esimerkiksi suunnittelijana, konsulttina, toiminnan käynnistäjänä, palvelumuotoilijana tai käsitöläisenä (Huhmarniemi & Jokela, 2018, 114–115). Toiminta tapahtuu myös usein yhteistyössä monialaisen asiantuntijaryhmän kanssa.

Tutkimukseeni liittyvä teos on itselleni ensimmäinen muraali, eikä minulla ollut aikaisempaa kokemusta julkisiin paikkoihin toteutettavista taideprojekteista. Työskentelyluvan saaminen ja työn aloittaminen tapahtui kuten mainittu, kasvatus- ja sivistyslautakunnan avulla. Keskustelujemme perusteella lautakunnan puheenjohtaja ohjeisti kaupungin Rukalla työskenteleviä yhdyskuntatekniikan asiantuntijoita tulevasta teosprojektista. Työn käytännön seikkojen järjestelmissä sain myös itse jälleen kääntyä yhdyskuntatekniikan puoleen. Olin heinäkuussa 2018 yhteydessä Rukakeskuksen liikuntapaikkojen hoidossa ja kunnostuksessa työskentelevään yhdyskuntatekniikan suunnittelijaan. Keskustelin työn aikataulusta ja välineiden hakemisesta hiihtostadionin varastosta. Samoihin aikoihin kävin myös mittaamassa maalattavan seinän tarkempaa suunnittelua ja luonnostelua varten.

Olin aikaisemmin saanut suhteellisen vapaat kädet teoksen suunnitteluun ja aihemaailmaan. Työskentelyn alkuvaiheessa kävi selväksi, että sain myös aika vapaat kädet käytännön seikkojen järjestämiseen liittyen itse maalaustyöhön.

Elokuussa kävimme kaupungin rakennuspuolella työskentelevän insinöörin kanssa katso-
massa maalattavaa kohdetta. Insinööri ei ollut paikalla antamassa virallista mielipidettä maalauskohteesta, vaan olimme alun perin liikkeellä muissa asioissa. Totesimme paikan päällä, että työskentelypaikka vaatii joko telineiden pystytystä, nosturin käyttöä tai työskentelemistä turvalajaiden avulla. Koska paikka oli arkkitehtuuriin kuuluvien rakennelmien puolesta erittäin hankala sekä telineiden pystyttämisen että nosturin käytön takia, totesin itse turvalajaiden käyttämisen parhaaksi vaihtoehdoksi. Turvalajaiden ankkurointiin ei seinässä kuitenkaan ollut minkäänlaista kiinnikettä. Yhdyskuntatekniikan suunnittelija lupasi kaupungin työntekijöiden proppaavan seinään sopivan kiinnikkeen maalausprojektia varten.

Siveltimellä toteutetuissa muraaleissa ja katutaiteessa käytetään yleensä rakentamisessa käytettyjä julkisivumaaleja. Hankin itselleni heinäkuussa kotimaista betonin maalaukseen tarkoitettua mustaa, harmaata ja valkoista sokkelimaalia sekä pohjustetta maalia varten. Päätin käyttää maalia, jota on käytetty muun muassa UPEArt 2017-katutaideteoksissa. Selvitin tuoteselosteesta maalausta edeltävät toimenpiteet. Seinä tuli niiden mukaan puhdistaa ja se suositeltiin pohjustettavaksi betonipinnoitteella, jota on saatavissa rautakaupoista. Päätin aloittaa maalausprojektin pesemällä seinän painepesurilla ja puhdistaa seinän sen jälkeen pölystä.

Elokuun alussa kävin läpi hiihtostadionin varastoissa, minkälaisia työvälineitä ja työskentelytasoja kaupungilla on paikan päällä. Varastosta löytyi turvalajaat ja turvaköysi, joita käytin myöhemmin työskentelyssä (kuva 16). Tutkiessani samalla kertaa kiinteistöä ja kattoa totesin, että turvalajaille löytyi turvallinen ankkurointikohta eräästä rakennuksen katolla sijaitsevasta metallikaiteesta. Täten seinään ei tarvitsisi porata erillistä ankkuria turvaköydelle.

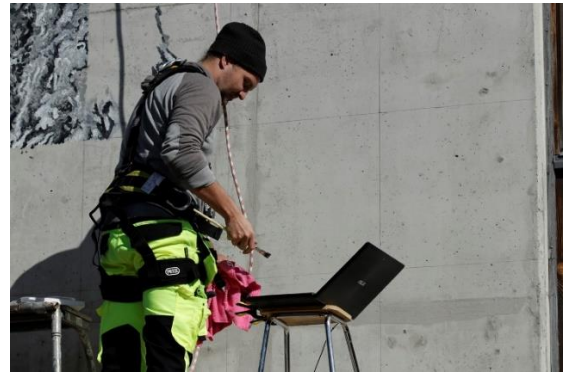
Stadionilta ei löytynyt painepesuria seinän pesemiseen, joten olin yhteydessä kaupungin varikon varastopäällikköön. Varastopäällikkö hankki kaupungin varikolle toimivan painepesurin maalattavan seinän pesua varten. Kävin hakemassa kaupungin varikolta painepesurin sekä yhden työskentelypukin, jonka päällä saattoi työskennellä metrin korkeudella maajalasta, mikäli pukki on tasaisella alustalla. Rakensin samana päivänä maalattavan seinän edessä olevan sadekatoksen päälle matalan työskentelytason, joka oli vaakatasossa ja helppö työkentelyä kaltevan katoksen päällä (Kuva 15). Tason rakentamisen jälkeen pesin

seinän painepesurilla. Seinän kuivumisen jälkeen pyyhin seinästä pölyt harjalla ja kuivalla liinalla ja levitin seinään telalla pohjustusaineen sokkelimaan tuoteselosteen ohjeen mukaan. Kaupungin varikon ja yhdyskuntatekniikan työntekijät olivat apuna välineiden hankkimisessa ja työskentelyn käynnistämisessä (Kuva 17).

Kuva 15: Jyrki Tammi 2018. Rakensin seinän eteen työskentelytason, joka helpotti työskentelemistä kaltevan sadekatoksen päällä.

Kuva 16: Osku Tuominen 2018. Käytin työskennellessäni turvavaljaita. Turvaköysi oli ankkuroitu rakennuksen katolla olleen kävelysillan metallikaiteeseen.

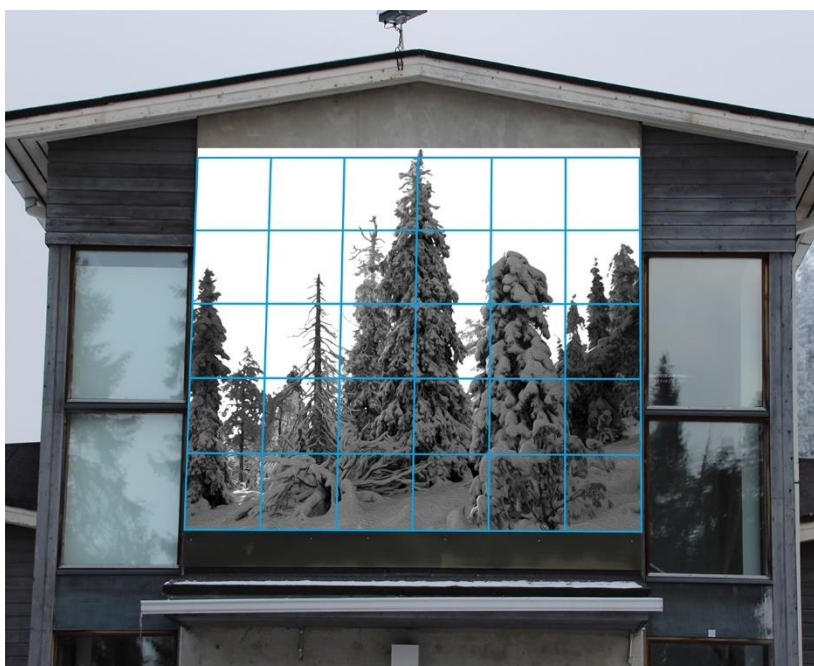

Kuva 17: Osku Tuominen 2018. Kaupungin varikon ja yhdyskuntatekniikan työntekijät olivat apuna välineiden hankkimisessa ja työskentelyn käynnistämisessä.

5.5.2. LUOTILANGASTA VEKTORIGRAFIIKKAAN – MAALAUKSEN ETENEMINEN

Seinämaalauksen periaatteet ovat säilyneet hyvin samankaltaisina renessanssin aikaisten freskojen maalaamisesta lähtien. Cennino Cenninin maalaustaidetta käsittelevissä teksteissä 1400-luvun alusta opastetaan aloittamaan maalaus tekemällä seinään luotilangan ja harpin avulla ristikko, jonka avulla alkuperäinen luonnos siirretään maalattavaan seinään (Cennini, 75). Seinämaalauksen maalaus aloitetaan myös usein nykyisin samaan tyyliin.

Tein itselleni vektorigrafiikkaohjelmalla seinän mittojen perusteella luonnoksen, jossa seinä ja maalattava kuva oli jaettu kolmeenkymmeneen samankokoiseen ruutuun (Kuva 18). Aloitin maalaustyön piirtämällä seinään vastaavanlaisen ristikon.

Kuva 18: Jyrki Tammi 2018. Teossuunnitelmassa seinä ja maalattava maisema oli jaettu kolmeenkymmeneen samankokoiseen ruutuun.

Aloitin maalaamaan seinämaalausta yksi ruutu kerrallaan käyttäen hankkimaani mustaa, valkoista ja harmaata sokkelimaalia (Kuvat 19–22). Maali muistutti koostumukseltaan ja käyttäytymiseltään paljon tavallista taidemaalauksessa käytettyä akryyliväriä.

Kuva 19: Jyrki Tammi 2018

Kuva 20: Jyrki Tammi 2018

Kuva 21: Jyrki Tammi 2018

Kuva 22: Jyrki Tammi 2018

Kuvat 19-21: Metsämaisema valmistui maalaamalla yksi ruutu kerrallaan teossuunnitelman mukaisesti

Maiseman valmistuttua jatkoin työtä maalaamalla seinään karhun ja sekä joitain muita öisin metsässä liikkuvia eläimiä ultraviolettiväreillä. Tässä vaiheessa maalaustyö tapahtui pimeällä. Seinä piti valaista erillisillä ultraviolettivalaisimilla, jotta väri erottuisi seinästä (Kuvat 23–24).

Kuva 23: Linda Sainio 2018

Kuva 24: Linda Sainio 2018

Kuvat 23-24: Maalasin metsämaiseman valmistumisen jälkeen ultraviolettivärillä seinään kuvia karhusta ja muista pimeällä liikkuvista eläimistä.

5.5.3. ULTRAVIOLETTIVÄRI JA VALAISU

Soveltavan taiteen käsite on yleistynyt vuosituhanen alusta lähtien esimerkiksi opetusministeriön julkaisuissa. Toinen soveltavaan taiteeseen ja julkiseen taiteeseen liitetty uudehko käsite on integroitu taide. Integroidulla taiteella tarkoitetaan prosesseja, joissa taiteilijan osaaminen liitetään osaksi ympäristön suunnittelua, rakennusprojekteja tai arkkitehtuuria. Integroidun taiteen tuottamisessa korostuu taiteilijan tiimityö muiden alojen asiantuntijoiden kanssa. (Huhmarniemi & Jokela 2018, 114–115.) Olen kirjoittanut tutkimuksessani muraalien ja seinämaalausten yhtymäkohdista paikkasidonlaiseen julkiseen taiteeseen. Oma tutkimusteokseni ei ole kuitenkaan pelkästään muraalimaalaus. Työhön liittyy uuden tekniikan kokeilua, joka vaatii erillisen valaisun asentamista seinään, teoksen yhteyteen. Teoksestani puhuttaessa käytän yleensä nimitystä muraali tai seinämaalaus, mutta lähtökohtaisesti teos lähestyy integroitua taidetta koska se on sisältänyt maalaustyön ohella myös valaisuun ja muuhun työskentelyyn liittyvää yhteistyötä kaupungin eri asiantuntijoiden ja työntekijöiden

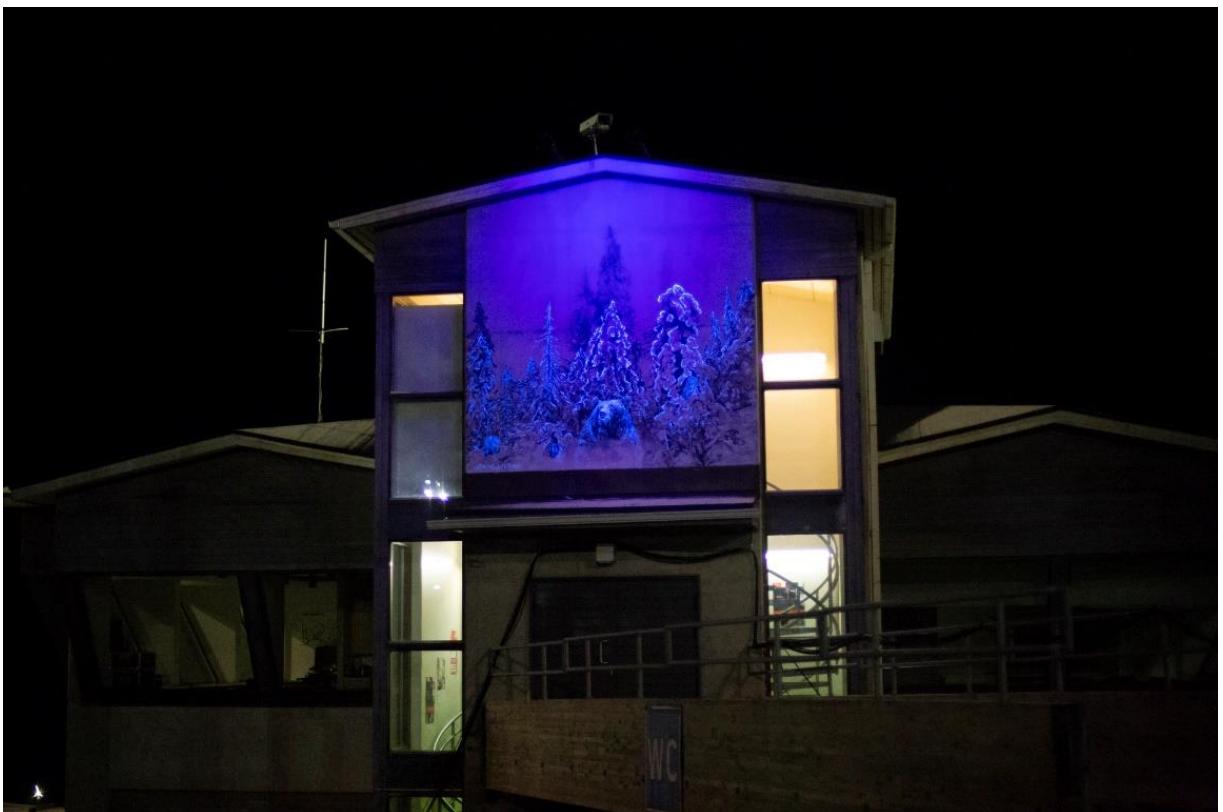
kanssa. Teoksen valmiiksi saattaminen on vaatinut yhteistyötä sekä kulttuuri- ja sivistyspalveluiden että yhdyskuntatekniikan lautakuntien ja niiden työntekijöiden kanssa.

Aloittaessani työtä oli epäselvää, kuinka työn valaisu järjestetään. Teossuunnitelman pohjalta käytyjen keskustelujen myötä kaupunki oli kuitenkin valmis maksamaan ja asentamaan tarvittavat valaisimet. Sain jälleen ohjeeksi olla yhteydessä yhdyskuntatekniikan suunnittelijaan. Puhelinkeskustelussa sovimme suunnittelijan kanssa, että selvitan itse, mistä löytyisivät sopivat ulkotiloihin tarkoitetut valaisimet ja kaupunki tilaa ne asennettavaksi seinään valaisemaan työtä pimeällä. Aikaisempien omien kokeilujeni perusteella arvioin kahden 30 watin spottivalaisimen riittävän seinän valaisuun, jos valaisimet asennetaan muutaman metrin päähän UV-maalauksesta.

Valojen saavuttua sovimme yhdyskuntatekniikan suunnittelijan kanssa tapaavamme kaupungin työntekijöiden kanssa teoksen luona lokakuun lopussa, tarkoituksena suunnitella valaisimien paikat asennusta varten. Olimme paikalla aamuhämärässä ja valaisimme teosta asennettavilla valaisimilla sopivan etäisyyden määrittelemiseksi. Aamun suunnittelupalaverissa päätettiin, että valaisimille rakennetaan teoksen yläpuolelle noin 1,5 metriä pitkät, eteenpäin suunnatut metallitelineet. Valaisimet asennetaan telineisiin valaisemaan teosta yläviistosta. Seuraavalla viikolla valaisimet asennettiin kaupungin toimesta suunnitelman mukaisesti. Lopputuloksena oli seinämaalaukset, jonka sisältö oli erilainen päivänvalossa ja pimeällä (Kuvat 25–26).

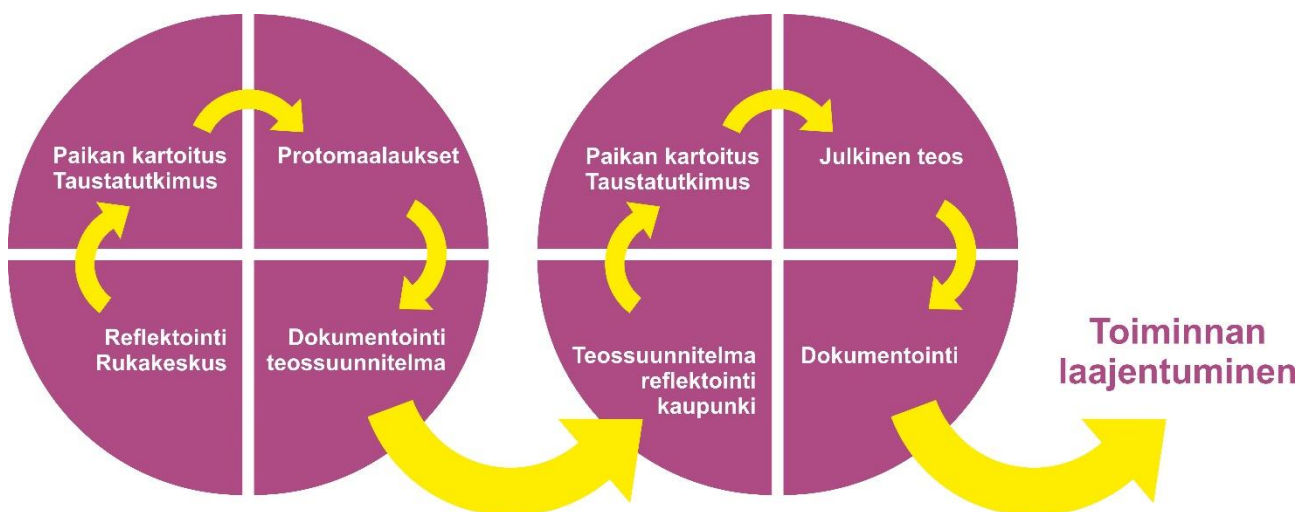
Kuva 25: Jyrki Tammi 2018. Valmis teos päivänvalossa

Kuva 26: Jyrki Tammi 2018. Valmis teos pimeällä valaisun asentamisen jälkeen.

Tutkimukseni on edennyt *practice as research* -tutkimuksena, joka noudattelee taideperustaisen toimintatutkimuksen mallia. Taideperustainen toimintatutkimus ei etene lineaarisesti noudatellen ennalta määrättyä suunnitelmaa, vaan toimintaan liittyy usein rönsyilyä ja arvaamattomia sivupolkuja. Yhteistä taideperustaisille toimintatutkimuksille on, että tutkimus noudattelee yleensä syklistä toimintamallia, jossa toistuvat usein samantyyppiset työskentelyvaiheet ja reflektointi osallistuvan yhteisön kanssa (kuva 1) toiminnan ollessa mahdollista laajentua sykleittäin.

Omaa tutkimusta aloittaessani minulla ei ollut selkeää kuvaa tutkimuksen etenemisestä, enkä edes ollut varma voiko seinämaalauksen toteuttamista pitää taideperustaisena toimintatutkimuksena, vai taiteellisena tutkimuksena. Työn edetessä kohti valmista seinämaalausteosta huomasin työskentelyn kehittyvän toimintatutkimukselle ominaisten syklien kautta. Ensimmäinen kierros työskentelyssä käynnistyi palaverilla Rukakeskuksen kanssa ja omalla taustakartoituksellani sekä materiaalin tutkimuksellani, joka päättyi tekemiini protomaalauksiin ja alustavaan teossuunnitelmaan. Teossuunnitelman myötä käynnistyivät keskustelut kaupungin kanssa, sekä uudet taustakartoitukset paikasta ja työskentelystä, jotka johtivat julkisen seinämaalauksen toteutukseen ja valaisuun kaupungin toimesta. Näen työskentelyssä kaksi sykliä, jotka johtivat taiteellisiin tuotoksiin ja toiminnan laajentumiseen (kuva 27). Kolmas kierros voi alkaa reflektoinnilla uusien yhteistyökumppanien kanssa, joka mahdollisesti voi johtaa uusien vastaavien teosten valmistumiseen, tai toiminnan kehittymiseen muulla tavalla.

Kuva 27. Tutkimukseni eteni noudatellen toimintatutkimukselle ominaista syklistä mallia, jossa toiminnan on mahdollista laajentua sykleittäin.

6. TEOKSEN JÄLKEEN

6.1. KEHITTÄMISNÄKYMIÄ

Olen saanut teoksestani runsaasti palautetta sekä työskennellessäni sen parissa, että teoksen valmistumisen jälkeen. Työskennellessäni en kuitenkaan halunnut tuoda teosprosessia esiin omatoimisesti, vaan halusin selvittää, kuinka paljon seinämaalaus itsessään herättää huomiota. En ollut teosta toteuttaessani yhteydessä toimittajiin, ja pidin muutenkin matalaa profiilia työskennellessäni teoksen parissa. Essi Salosen mukaan muraalien ja katutaiteen ero on siinä, että muraaleja varten hankitaan luvat, ja katutaide tehdään omin luvuin (Salonen, 2018, 42). Minulla oli lupa kaupungilta teoksen maalaamiseen, mutta halusin säilyttää teoksessani jonkinlaisen vaikutelman matalalla profiililla toteutetusta katutaiteesta. Osaltaan tämä johtui siitä, että teokseni oli aika pienikokoinen siihen nähden, minkälaiset teokset nykyisin mielletään muraaleiksi. Toisaalta työssäni oli kyse kokeellisesta teoksesta ja tutkimuksesta, joten halusin tutkia myös sitä, minkälaista huomiota tämänlainen teos herättää omana itsenään, ilman julkista rummutusta. Teosta maalatessani ja sen jälkeen kuulin kiertoteitä, että työstä on pidetty kovasti ainakin kaupungin työntekijöiden keskuudessa. Muun muassa Ruka-Kuusamon matkailuyhdistyksen toimitusjohtaja jakoi Instagramissa kuvan teoksen maalaamisvaiheesta. Myönteisen palautteen takia odotin teoksen mahdollisesti herättävän myös toimittajien kiinnostuksen, mutta teos ei kuitenkaan ylittänyt uutiskynnystä paikallislehdissä tai muussa mediassa.

Puhuttaessa itse teoksesta, tutkimuksen päämäärä ei ole ollut tutkia tai analysoida itse teosta tai sen toimivuutta. Omasta mielestäni itse metsämaalaus on onnistunut ja sopii sekä arkkitehtuuriin että ympäristöön hyvin. Sain metsämaisemasta myös paljon myönteistä palautetta. Useat maalausta kehuneet ihmiset ovat ihastelleet kuinka rakennuksen ikkunoista heijastuvat puut tuntuvat toistuvan maalatussa seinässä. Maalaus tuntuu tällöin istuvan saumattomasti ympäristöönsä.

UV-väreillä toteutettu osa maalauksesta olisi omasta mielestäni voinut olla onnistuneempikin. Maalasin koko teoksen samalla otteella, jolla maalaisin työstäessäni teosta tavalliselle kankaalle. Omassa tapauksessani tämä tarkoittaa impressionistista otetta ja yleensä aika karkeita siveltimenvetoja. Tämä lähestymistapa ei tuntunut olevan paras mahdollinen ultraviolettivärin kanssa, koska väri tuntui seinässä juoksevammalta kuin tavallinen akryyliväri. Eläinhahmojen sijoittelua olisi ollut syytä miettiä tarkemmin ja ne olisi kannattanut

sommitella muun sisällön joukkoon maalaussapluunoiden avulla. Mahdollisissa tulevissa teoksissa tämä on syytä ottaa huomioon. Myös työtä valaisevat UV-valot voisivat olla himmeämmät, vaikka valaisimien sijoittelu suunniteltiin huolellisesti paikan päällä yhteistyössä yhdyskuntatekniikan asentajien kanssa. Uusia vastaavia teoksia tai niiden avulla rakennettavia elämisympäristöjä suunniteltaessa toimintaa on syytä laajentaa toteutettavaksi eri alojen ammattilaisista koostuvan työryhmän avulla. Erityisesti valotaiteilijat tai tapahtumien valaisuun erikoistuneet ammattilaiset ovat tässä tärkeässä roolissa.

Olen ollut mukana joissain tapaamisissa Rukakeskuksen ja Kuusamon matkailun edustajien kanssa, joissa teos on valmistumisensa jälkeen otettu puheeksi. Teos on herättänyt huomiota ja tuntui herättävän myös kiinnostusta uusien seinämaalauksen toteuttamiseksi alueelle. Kiinnostus ei kuitenkaan toistaiseksi ole poikunut uusia tilauksia vastaavista maalauksista. Teoksen valmistumisen jälkeen olen jatkanut itse ultraviolettimaaleilla maalaamista. Uusia tilauksia vastaavista julkisista teoksista ei ole tullut, mutta olen toteuttanut yhden kokeellisen ultraviolettimaalausteoksen gallerianäyttelyä varten. Teoksessa näyttelyn kävijä pystyy vaikuttamaan pimeässä loistaviin maalauksiin tuottamalla ääntä näyttelytilassa. Teos toimii ääniohjattujen valojen avulla ja on saanut näyttelyssä paljon myönteistä palautetta.

Mikäli työlle nähdään jatkojalostusmahdollisuuksia, on syytä pohtia, miten teoksen ideaa voitaisiin kasvattaa laajemmaksi tilalliseksi kokonaisuudeksi toiseen kohteeseen, mahdollisesti samassa matkailuympäristössä. Soveltavaan kuvataiteeseen liittyvillä ympäristö- ja yhteisötaideprojekteilla on todettu olevan paljon annettavaa matkailualueiden elinvoimaisuuden ja kiinnostavuuden lisäämisessä. Erilaisten elämisympäristöjen suunnittelu on yksi osa-alue, jota erityisesti kuvataiteilijat voivat hyödyttää osaamisellaan. Omassa tutkimusprojektissani ja siitä jatkojalostetussa gallerianäyttelyteoksessa saavutettua kokemusta on mahdollista hyödyntää uudenlaisten seinämaalauksen avulla luotujen elämisympäristöjen rakentamisessa. Ultraviolettimaalauksia on jo hyödynnetty elämisympäristön tuottamisessa Rukalla esimerkiksi osana Polar Night Light 2019 -valotaidefestivaalia. Uusissa teoksissa voitaisiin hyödyntää maalaustaidetta tai muotoilua valaisuun ja ääneen uudenlaisten elämysten tuottamiseksi. Kuvatun kaltaiset elämisympäristöt toimisivat erityisen hyvin arktisessa ympäristössä kaamosaikaan. Teoskokonaisuuksien onnistunut suunnittelu vaatisi laaja-alaisen asiantuntijaryhmän yhteistyötä. Toteuttaessani omaa valoa ja ääntä yhdistävässä gallerianäyttelyteosta totesin, että erityisesti valojen ohjauksessa ja asennuksessa mukana olisi hyvä olla alan ammattilainen.

6.2. POHDINTAA SEINÄMAALAUKSESTA PAIKKASIDONNAISENA TAITEENA

Taideperustaisessa toimintatutkimuksessa tutkimuskysymykset eivät aina ole alusta asti selkeitä, vaan tavoitteena on usein uuden tietämyksen saavuttaminen taiteellisen työskentelyn avulla. Omassa tutkimuksessani lähtökohtana ovat olleet seinämaalauksen yhtymäkohdat paikkasidonnaiseen taiteeseen ja sen mahdollisuudet soveltavana kuvataiteena. Nykyisestä muraalibuumista keskusteltaessa esille nousee usein ristiriita perinteiseen katutaiteeseen liitetyn poliittisen sanoman ja pelkän seinien koristelemisen välillä. Kärkkäimmät arvostelijat kyseenalaistavat, ovatko nykyiset muraalit taidetta vai eivät. Monet muraalibuumin työllistämät katutaiteilijat ovat todenneet, että nykyinen katutaide voi olla poliittista, tai sitten olla olematta, jälkimmäisessä tapauksessa edustaen siis muuta tarkoitusta tai sanomaa. Jos muraalit yleisen mielipiteen mukaan ovat taidetta, tätä taustaa vasten on aiheellista nostaa esille kysymys, voidaanko muraaleja pitää soveltavana taiteena. Tämä kysymys nousi esiin myös muiden oppilaiden keskuudessa miettiessäni omaa gradututkimusta ja maisteriopintoihin liittyvää projektikurssia. Työni lähtökohta on ollut itselleni uuden taiteenlajin ja tekniikan tutkiminen. Työskentelyn edetessä tärkeimmäksi tutkimuskysymykseksi on kuitenkin nousut oman työskentelyni rinnastaminen paikkasidonnaisen taiteen määritelmiin. Kuinka paljon seinämaalauksen toteuttaminen noudattelee paikkasidonnaisen ja soveltavan taiteen periaatteita ja niihin rinnastettavia työskentelymenetelmiä?

Paikkasidonnaista ympäristötaidetta tutkivissa julkaisuissa muraalit mielletään osaksi genreä, mutta ne eivät usein saa kovin paljon huomiota muun arkkitehtuuriin integroidun taiteen korostuessa. Muraalit jäävät usein lähestulkoon sivuhuomioksi paikkasidonnaisen taiteen kirjallisuudessa. Lähtökohtaisesti seinään tehty julkinen maalaus on tuotu paikkaan ulkopuolelta, mutta se on aina tarkoitettu nähtäväksi ja koettavaksi omassa ympäristössään, osana arkkitehtuuria ja yhteisön arkea, ollen näin pysyvästi sidoksissa paikkaansa. Postmodernissa paikkasidonnaisessa taiteessa teoksen sijaintia tärkeämpi tekijä on yleensä kuitenkin teoksen sosiaalinen ja yhteisöllinen merkittävyys.

Oma tutkimukseni on edennyt monien paikkasidonnaiselle ympäristötaiteelle ja integroidulle taiteelle ominaisten työvaiheiden kautta uudenlaisen julkisen teoksen toteuttamiseen. Työskentelyyni on liittynyt paljon paikkaan ja yhteisöön liittyvää kartoitusta ja esimerkiksi aihemaailmaan ja paikalliskulttuuriin liittyvää taustatutkimusta. Nämä työskentelyvaiheet ovat yleensä tärkeässä osassa paikkasidonnaisen taiteen ja soveltavaan kuvataiteeseen

liittyvissä yhteisöllisissä ympäristötaideprojekteissa. Monet muraaleja tekevät taiteilijat ovat kertoneet aloittavansa työskentelyn keskustelemalla tulevasta teoksesta paikallisen asukas-yhteisön kanssa. Tarkoituksena on kuulla palautetta ja mielipiteitä esimerkiksi teoksen teemoista ja antaa näin yhteisölle mahdollisuus antaa oma panoksensa suunnittelutyöhön. Teokseni välittömässä läheisyydessä ei ollut vakituista asukasyhteisöä, ja aloitin työskentelyn kaupungin yhdyskuntatekniikan lautakunnan kautta. Jälkeenpäin ajatellen Ruka-Kuusamon matkailuyhdistys olisi ollut relevantti mahdollinen yhteistyökumppani, joka olisi ollut hyvä ottaa mukaan jo teoksen suunnitteluvaiheessa. Oma paikkaan liittyvien sosiaalisten ja yhteisöllisten verkostojen kartoittamiseni olisi voinut näin ollen kattavampaakin ennen teosprosessin käynnistämistä. Onneksi sain kuitenkin lopulta neuvoja ja apua oikeiden yhteistyökumppanien löytämiseksi. Halusin omassa tutkimuksessani tuoda seinämaalaukseen uutta tekniikkaa tuodakseni omaa projektiani lähemmäksi integroitua ympäristötaidetta. Uuden tekniikan myötä teoksen toteutuksen parissa on työskennellyt myös kaupungin asentajia ja muita työntekijöitä. Tämä lisää osaltaan työskentelyprosessin merkityksellisyyttä osana paikan sosiaalisia verkostoja.

Muraaleja kritisoidaan joskus taiteeksi julkisuuden takia ja pelkkien ”wow-vaikutelmien” hakemiseksi. Kuten todettu, perinteisen julkisen taiteen on todettu usein toimivan paikan sosiaalisiin verkostoihin kuulumattomana, ulkopuolisena lisäyksenä ja usein pelkkänä taiteilijan statuksen pönkittäjänä. Monet uudet julkisen taiteen tekijät pyrkineet sanoutumaan täysin irti modernismiin liitetystä individualismista ja autonomisuudesta. Teoksen toteutuksen jälkeen olen todennut itsekin sortuneeni ”wow-vaikutelman” hakemiseen, jo lähtien teoksen paikan valinnasta. Hain teokselle paikan mahdollisimman korkealta ja kauas näkyvältä paikalta hiihtostadionilla. Jälkeenpäin on pakko tunnustaa, että taustalla oli mahdollisuus oman teoksen näkemisestä kansainvälisessä televisiolähetyksessä.

Ronald Lee Fleming on maininnut yhdeksi muraalien tärkeäksi tehtäväksi yhteisöllisyyden ja paikkaylpeyden nostattamisen. Tämä on todettu tärkeäksi erityisesti urbaaneilla ongelmalueilla ja matkailusta riippuvaisissa yhteisöissä. Tämän tulkinnan mukaan muraali voi olla olemassa taiteena sellaisenaan ilman poliittista sanomaa, antaen paikalle uutta merkityksellisyyttä sekä voimaannuttaen yhteisöä ja sen ylpeyttä omasta ympäristöstään. Olisiko omalla teoksellani ollut suurempi merkitys paikkaan liittyviin yhteisöllisiin verkostoihin, jos se olisi ollut jossain läheisemmin koettavassa paikassa, alikulkutunnelissa tai parkkihallin harmaassa seinässä? Todennäköisesti olisi. Teos on tällä hetkellä paikassa, jossa sen näkevät lähinnä satunnaisesti ohi kulkevat matkailijat. Paikka on tosin ahkerassa käytössä erityisesti

kisojen aikaan. Teoksen sosiaalinen merkittävyys olisi myös suurempi, jos se sijaitsisi tiheimmin rakennetussa Rukan kylässä. Rukan kävelykylässä sijaitseviin suuriin seiniin tehtävän maalausprojektin käynnistäminen olisi toisaalta ollut vielä vaikeampaa kuin se oli nykyisessä paikassaan, esimerkiksi luvan saamisen kannalta.

Teoksen onnistuneisuutta ja vaikutusta on mahdollista mitata erilaisten kyselyjen avulla, jotka toteutettaisiin esimerkiksi matkailijoiden, matkailuyrittäjien tai -työntekijöiden parissa. Myös itse prosessiin osallistuneiden yhdyskuntatekniikan työntekijöiden palautteen hankkiminen olisi mielenkiintoista. Kyselyssä voitaisiin selvittää, oliko taideteoksen tekemiseen osallistuminen voimaannuttavaa, vaivaannuttavaa vai jotain muuta? Teoksen sosiaalista merkittävyyttä voitaisiin tutkia monilla tavoilla, mutta kuten mainittu, oma tutkimukseni on keskittynyt lähinnä itse teosprosessiin, johon liittyi paljon sekä fyysistä työtä että monenlaista valmistelutyötä eri yhteistyökumppanien kanssa.

Henkilökohtaisesti olen ottanut työskentelyprosessin ennen kaikkea oppimisprosessina uuden taiteenlajin ja tekniikan haltuun ottamisessa. Tutkimus on antanut itselleni uusia keinoja tutustua yhteisöllisiin menetelmiin taiteentekemisessä, vaikkakin tutkimukseni teoksen olen toteuttanut lähes kokonaan yksin. Työ on antanut lisäkokemusta julkisten työyhteisöjen kanssa työskentelemisessä ja projektiluontoisissa teoskokonaisuuksissa. Teosprojekti on antanut itselleni itsevarmuutta uusien seinämaalausprojektien toteuttamiseen, mutta myös kriittistä suhteutumista omaan työskentelyyn ja valmiutta eri vuorovaikutustekijöiden huomioimiseen taiteen tekijän ja yleisön välillä. Paikkasidonnaista ympäristötaitetta käsittelevistä julkaisuista voidaan lukea kuinka työskentely yhteisö- tai ympäristötaideprojekteissa vahvistaa sidettä omaan kulttuuriympäristöön. Omassa työskentelyssäni huomasin kuinka itselle läheinen, luonnon keskellä oleva rakennettu ympäristö näyttäytyi uudella tavalla, toimittaessa itselle ennen kokemattomalla tavalla. Tavallisesti arkiselta tuntunut ympäristö muuttui eri vuorokauden aikoina työskenneltäessä jännittäväksi keholliseksi kokemukseksi, jota itse taiteentekemisestä saatava voimaantumisen tunne korosti. Myös maisema ja paikallinen luonto tuntuivat avautuvan uusilla tavoilla työskentelyn lomassa. Uusien tuntemusten sanallistaminen on vaikeaa, mutta mieleenpainuvimpia hetkiä olivat esimerkiksi tauot iltaruskon aikaan korkealla sijaitsevalla työskentelypaikalla, tai työskentely yön pimennyttyä, kun ultravioletivalo alkoi vetää puoleensa yöperhosia. Valmiin teoksen onnistuneisuudesta voidaan aina olla montaa mieltä, mutta henkilökohtaisesti tutkimuksen suurin anti on ollut itse työskentely ja sen dokumentointi. Kokemuksen auki kirjoittaminen tutkimuksen

muodossa on avannut uusia mahdollisuuksia ja näköaloja taiteen tekemiseen, joilla on kiistaton vaikutus työskentelyni kehittämiseen.

LÄHTEET:

Anttonen, V. (1994). Erä- ja metsäluonnon pyhyys. Teoksessa P. Laaksonen, & S-L. Mettomäki (toim.): *Metsä ja metsänviljaa*. (s. 24–35) Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Baca, J.F. (1995). Whose Monument Where? Teoksessa S. Lacy, (toim.): *Mapping the Terrain – New Genre Public Art*. (s. 131–138) Seattle: Bay Press.

Barone, T. & Eisner, E. W. (2012). *Arts based research*. Los Angeles: SAGE.

von Brandenburg, C. (2008). Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä: Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. *Opetusministeriön julkaisuja* 2008:12. Helsinki: Opetusministeriö. URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-516-7>

Cennini, C (1995). *Kirja maalaustaiteesta*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Taide.

Jokela T. (2013). Engaged Art in The North: Aims, Methods, Contexts. Teoksessa: T. Jokela, G. Coutts, M. Huhmaniemi, & E. Härkönen, (eds.) (2013) *COOL. Applied Visual Arts in the North*. (s. 12–23) Rovaniemi: Faculty of Art and Design of the University of Lapland. URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-638-7>

Ervasti, S. (1991). *Kuusamon matkailun vaiheita*. Koillissanomat. 13.11.1991, 20.11.1991, 3.12.1991, 9.12.1991, 3.1.1992.

Ervasti, S & Vasari, Y (1978). *Kuusamon Historia I*, Kuusamo: Koillissanomat Oy.

Eskola, T (1997). *Teräslintu ja Lumpeenkukka: Aulanko-kuvaston muutosten tulkinta*. Helsinki: Musta Taide.

Fleming, R. L. (2007). *The Art of Placemaking: Interpreting Community Through Public Art and Urban Design*. London: Merrel.

Gablik, S. (1995). Connective Aesthetics: art after individualism. Teoksessa S. Lacy, (Edit.): *Mapping the Terrain – New Genre Public Art*. (s. 74-87) Seattle: Bay Press.

Haapala, A. (2015). Mitä on esteettinen hyvinvointi? Teoksessa A. Haapala, K. Puolakka & T. Rannisto (toim.), *Ympäristö, estetiikka ja hyvinvointi* (s.19–39). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Hannula, M. (2004). *Nykytaiteen harharetket: Kommunikaatioprosessi valkoisen kuution ulkopuolella*. Helsinki: Kuvataideakatemia.

Hannula, M (2017). *Mitä me tehtiin ennen kuin meillä oli muraaleja?* Taide-lehti 6/2017, Helsinki: Kustannus Oy Taide.

Hautajärvi, Harri (2014). *Autiotuvista lomakaupunkeihin: Lapin matkailun arkkitehtuuri-historia*. Helsinki: Aalto Yliopisto.

Huhmarniemi, M. (2016). *Marjamatkoilla ja kotipalkisilla: keskustelua Lapin ympäristökonflikteista nykytaiteen keinoin*. (Väitöskirja). Rovaniemi: Lapin Yliopisto.
URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-898-5>

Huhmarniemi, Maria (2016). *Soveltavan taiteen laaja määritelmä*. Haettu 14.10.2019 osoitteesta <http://www.prostt.fi/2016/06/06/maria-huhmarniemi-soveltavan-taiteen-laaja-maaritelma/>

Huhmarniemi, M. (2018). Ympäristötaidetta Lapin matkailuarkkitehtuuriin: funkkishotelleihin, elämyspuistoihin ja puuhotelleihin. Teoksessa: T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen, (toim.) (2018) *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s.37–45) Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Huhmarniemi, M. & Coutts, G. (eds.) (2017). *Relate North: Art & design for education and sustainability*. Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Huhmarniemi, M. & Jokela, T. (2018). Ympäristötaide taiteilijan soveltavana ja integroituna osaamisena. Teoksessa: T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (toim.) (2018) *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s.107–121) Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Häkkinen A. & Kylänen, M. (eds.) (2007). *Articles on experiences - Arts and Experiences* Rovaniemi: Lapland Centre of Expertise for the Experience Industry.

Jokela, T. & Hiltunen, M. (2014). Pohjoiset kylät ja koulupihat taidekasvatuksen paikoina. Teoksessa E.K. Hyry-Beihammer, M. Hiltunen & E. Estola (toim.) (2014) *Paikka ja kasvatus*. (s.78-106) Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus. URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-990-2>

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2018a). Art-based action research in the development work of arts and art education. Teoksessa G. Coutts, E. Härkönen, M. Huhmarniemi & T. Jokela (eds.), *The Lure of Lapland – A handbook for Artic Art and Design*. (s. 9–23). Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2018b). Ympäristötaide kertoo paikan tarinoita. Teoksessa: T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (toim.) (2018) *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s.30–36) Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Jokela, T., Huhmarniemi, M., Haataja, C. & Hissakainen, T. (2018). Ympäristötaide matkailun lisäarvoksi ja matkailuala taiteilijan työksi. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Hissakainen (toim.) *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s. 9-22). Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Järviluoma,,J. (2017). *Kuusamon matkailijat 2016-2017*. Haettu 14.10.2019 osoitteesta: https://www.naturpolis.fi/files/6915/0167/5642/Kuusamon_matkailijat_2016-2017.pdf

Kantokorpi, Otso (2017). *Muraalit vs. harmaa Betoni* Taide-lehti 6/2017, Helsinki: Kustannus Oy Taide.

Karjalainen, P.T. (2006). Topografinen paikan tulkinta. Teoksessa S. Knuuttila, P. Laaksonen & U. Piela (toim.): *Paikka – Eletty, kuviteltu, kerrottu*. (s. 83-92) Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Kaunisharju, K (2009). Luova Maaseutu: Luovan talouden ja kulttuurin kehittäminen maaseudulla. *Opetusministeriön julkaisuja* 2009:25. Helsinki: Opetusministeriö. URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-725-3>

Kivi, Jussi (2004). *Kaunotaiteellinen eräretkeilyopas*. Helsinki: Taide: Kuvataideakatemia.

Kohonen, T (1991). *Kuusamo – yrittää yhdessä*. Kuusamo: Rapid River Ky.

Koillismaan uutiset (2018). *Katuruokamarkkinoista kesän ykköstapahtuma Kuusamoon*. Haettu 9.9.2018 osoitteesta <https://www.koillismaanuutiset.fi/katuruokamarkkinoista-kesan-ykkostapahtuma-kuusamoon/>

Koillissanomat (2018). *Katso video: Värikäs Polar Night Light Festival valaisee vielä Rukalla ja Kuusamossa*. Haettu 9.9.2019 osoitteesta: <https://www.koillissanomat.fi/koillismaa/katso-video-varikas-polar-night-light-festival-valaisee-viela-rukalla-ja-kuusamossa-6.199.3414251.9eab4dc164>

Kostiainen, Pasi (2016). *Miljoona matkailijaa näkee vuodessa tämän - Katso kuvat Rukan talvesta*. Haettu 14.10.2019 osoitteesta <http://anakonda.fi/matkailu-vinkit/miljoona-matkailijaa-n%C3%A4kee-vuodessa-t%C3%A4m%C3%A4n-katso-kuvat-rukan-talvesta>

Koutaniemi, M & Rätty, R (2015). *8 vuodenaikaa: Kertomuksia ja kuvia Kuusamosta ja kuusamolaisista*. Kuusamo: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurirahaston Pohjavirta-hanke.

Kurunmäki, P (toim.) (1987). *Kuusamon Erä-Veikot*. Kuusamo: Kuusamon Erä-Veikot.

Kuusamo.fi (2019). Kuusamon kaupunki: yleistietoa. Kuusamo. Haettu 15.8.2019 osoitteesta: <http://www.kuusamo.fi/yleistietoa>

Kuusamo.fi (1993). *Kuusamon ympäristöjulistus*. Haettu 15.8. 2019 osoitteesta http://www.kuusamo.fi/sites/default/files/kuusamon_ymparistojulistus.pdf

Kwon, M. (2002). *One Place After Another – Site Specific Art and Locational Identity*. Cambridge: MIT Press.

Liikanen, H-L. (2010). Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. *Opetusministeriön julkaisuja*, 2010:1. Helsinki: Opetusministeriö.
URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-826-7>

Lacy, S. (1995). *Mapping the terrain. New genre Public art*. Seattle: Bay Press.

Leikoski, E (toim.) (2005). *Ruka: ensimmäiset 50 vuotta*. Kuusamo: Rukakeskus Oy.

Leslie, D. (2012). (Edit). *Responsible Tourism. Concepts, Theory and Practice*. Wallingford, Oxon: CABI International.

Lippard, L.R. (1997). *The lure of the local: senses of space in a multicentered society*. New York: The New Press.

Maaranen, E. *Muraalibuumi*. Kuvittaja. Haettu 26.08.2019 osoitteesta <https://kuvittajat.fi/kuvittaja-posts/muraalibuumi>

Malinen, P. (2011). *Kannu vie – kohti taidetta? graffitikokemus sekä graffitin ja kuvataideopetuksen vuorovaikutus*. (Väitöskirja). Rovaniemi: Lapin yliopisto. URN: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201112071232>

Metsä.fi. *Elämeä Närängässä 1930-luvulta lähtien*. Haettu 4.9.2019 osoitteesta <https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Esitteet/naranka-tarinoitamureella.pdf>

Nationalgeographic.com (2017). *Best Trips*. Haettu 14.10.2019 osoitteesta: <https://www.nationalgeographic.com/travel/features/best-trips-2017/#finland>

Pajukoski, M. (2002). *Hyvinvointi toiminnan kohteena*. Teoksessa A. Tapaninen, T. Kauppinen, K. Kivinen, H. Kotilainen, M. Kurenniemi, M. Pajukoski (toim.) *Ympäristö & hyvinvointi*. (s. 54-84) Helsinki: WSOY: Stakes.

Pentikäinen, J. (1994). Metsä suomalaisten maailmankuvassa. Teoksessa P. Laaksonen, & S-L. Mettomäki (toim.): *Metsä ja metsänviljaa*. (s. 7–23) Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Ruka-Kuusamo Matkailu ry, (2019). *Gateway to Kuusamo – Lapland: kansainvälistyvän Ruka-Kuusamo matkailualueen kilpailukykyyn kehittäminen -hanke*. Haettu 16.8.2019 osoitteesta: <https://www.ruka.fi/gateway-to-kuusamo-lapland>

Saario, P (2016). *Erämaan lumo: Osa 2: Oulanka ja Paanajärvi: luonnon parantava voima* -dokumentti haettu 3.9.2019 osoitteesta: <https://areena.yle.fi/1-2596928>

Salonen, E. (2018). *Taide tuli meidän seinään*. Suomen Kuvalehti 18(4), 40–45.

Sederholm, Helena (2000). *Tämäkö taidetta?* Helsinki: WSOY.

Taidemaalari liitto: *Taide rakennetussa ympäristössä* Haettu 28.8.2019 osoitteesta: <https://www.painters.fi/taiteenhankintamalli/paikkasidonnainen-taide/paikkaan-sidottua-taidetta-koskeva-lupajarjestelma/>

Takala, P. (2014). Paikkasuhde ympäristösuhteena taiteen perusopetuksen visuaalisissa taiteissa Teoksessa E.K. Hyry-Beihammer, M. Hiltunen & E. Estola (toim.) (2014) *Paikka ja kasvatus*. (s.144-169) Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus. URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-990-2>

Tapaninen, A., Kauppinen, T. & Kivinen, K. (2002). Mitä yhteistä ympäristöllä on hyvinvoinnin kanssa. Teoksessa A. Tapaninen, T. Kauppinen, K. Kivinen, H. Kotilainen, M. Kurenniemi, M. Pajukoski (toim.) *Ympäristö & hyvinvointi*. (s. 19–53) Helsinki: WSOY: Stakes.

Tapaninen, A. & Kotilainen, H. (2002). Ympäristö on osa hyvinvointia. Teoksessa A. Tapaninen, T. Kauppinen, K. Kivinen, H. Kotilainen, M. Kurenniemi, M. Pajukoski (toim.) *Ympäristö & hyvinvointi*. (s. 85–153) Helsinki: WSOY: Stakes.

Tarkka, L. (1994). Metsolan merkki – metsän olento ja kuva vienalaisrunossa. Teoksessa P. Laaksonen, & S-L. Mettomäki (toim.) *Metsä ja metsänviljaa*. (s.56–102) Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Tuan, Y-F. (2006). Paikan taju: Aika, paikka ja minuus. Teoksessa S. Knuuttila, P. Laaksonen & U. Piela, (toim.) *Paikka – Eletty, kuviteltu, kerrottu*. (s. 15–30) Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Tybout, R. (1995). Roomalaiset seinämaalaukset. Teoksessa W. Blockmans, (toim.) *Eurooppa: Uusia aaltoja*. (s. 33–44) Porvoo: WSOY.

Upeart.com (2017). *UPEA17 -taidefestivaalin teokset valmiina*. Haettu 30.8.2019 osoitteesta: <http://www.upeart.com/upea17-taidefestivaalin-kaikki-teokset-valmiita/>

Ylisipola, H (2004). *Rukalle alppikylä 80 miljoonalla*. Kaleva 6.11.2004. Haettu 21.8.2019 osoitteesta <https://www.kaleva.fi/uutiset/talous/rukalle-alppikyla-80-miljoonalla/405244/>

Vertanen, A. (2017). *Mikä on muraalin ja graffitin ero?* Taideyliopisto.

Haettu 01.02.2019 osoitteesta <https://www.uniarts.fi/blogit/nain-selviat-nykytaiteesta/mika-muraalin-ja-graffitin-ero>